

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - YLEMPI AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
KULTTUURIALA

MATKA NUKKETEATTERIN MAAILMAAN

Varhaisiän musiikkikasvattajan kehittämistyö nukketeat-
terinäyttelemisen osaajaksi

TEKIJÄ

Satu Pikkarainen

Koulutusala Kulttuuriala	
Tutkinto-ohjelma Taidepedagogiikan tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Satu Pikkarainen	
Työn nimi Matka nukketeatterin maailmaan	
Päiväys	18.5.2021
Sivumäärä/Liitteet	51
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Jokilaaksojen Musiikkiopisto	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämä opinnäytetyö on kehittämistyö, jonka tavoitteena oli kehittää ammatillista osaamista nukketeatteri- näyttelijänä ja saada tietoa nukketeatterista taidekasvatuksen menetelmänä. Opinnäytetyössä tutkitaan, kuinka nukketeatteri soveltuu käytettäväksi varhaisiän musiikkikasvatuksen opetuksessa ja kuinka nukkete- atterin avulla voidaan edistää tunnekasvatusta. Ennen opinnäytetyön tekemistä ei ollut tietoa nukketeatte- rista tai käytännönsaamisesta nukketeatterinäyttelijänä. Nukketeatteriesityksien toteuttaminen oli uuden oppimista.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimusstrategiana toimi kvalitatiivinen tutkimus, jonka avulla selvitettiin nukketeatteria tai- demuotona varhaisiän musiikkikasvatustajan näkökulmasta. Opinnäytetyön teoreettinen aineisto koostuu var- haisiän taide-, tunne- ja musiikkikasvatuksesta ja syvennyttään nukketeatterin historiaan, eri menetelmiin ja nukketeatteriesityksen toteuttamiseen. Tutkimusympäristöksi on rajattu taiteen perusopetuksen varhaisiän musiikkikasvatuksen opetus.</p> <p>Kehittämistyön käytännönsuus suoritettiin työnohessa talvella 2021. Kehittämistyön aikana toteutettiin nukketeatteriesityksiä eri menetelmillä varhaisiän musiikkikasvatuksen opetuksessa, jolloin saatiin tietoa käytännönsaamisen taidoista nukketeatterinäyttelijänä. Oman osaamisen arviointia suoritettiin itsearviointi- nilla. Nukketeatterin soveltuvuutta varhaisiän musiikkikasvatuksessa tutkittiin valmiiksi laadituilla tutkimus- kysymyksillä kohderyhmälle sekä suorittamalla havainnointia.</p> <p>Kehittämistyön tulokset osoittavat, että nukketeatteri on erinomainen taidemuoto varhaisiän kasvatuksessa opetuksessa. Nukketeatterissa voidaan yhdistää monet eri taidemuodot samanaikaisesti ja sen vuoksi nuk- keteatterin avulla voidaan tarjota monenlaisia kokemuksia ja elämyksiä. Nukketeatteri on erinomainen me- netelmä tuomaan oppimiseen moniaistisuutta, jota taiteen perusopetuksen musiikin laaja oppimäärä velvoit- taa tarjoamaan varhaisiän musiikkikasvatuksen opetuksessa.</p> <p>Tutkimuksen tulokset kertovat myös nukketeatterin aikaan saamista tunnereaktioista. Jokainen esitetty nuk- keteatteriesitys toi kohderyhmälle runsaasti tunne-elämyksiä, jotka lapset osasivat myös nimetä. Nukketeat- teri sopii siten hyvin myös tunnekasvatuksen edistämiseen. Kehittämistyön käytännönsuus osoitti, että tä- män opinnäytetyön avulla pystyttiin kehittämään ammatillista osaamista nukketeatterinäyttelijänä, mutta se vaati paljon tiedollista perehtymistä sekä käytännön kokeilua ja harjoittelua.</p>	
Avainsanat Nukketeatteri, varhaisiän musiikkikasvatus, taidekasvatus, tunnekasvatus, vuorovaikutus	

Field of Study Culture	
Degree Programme Degree Programme in Art Pedagogy	
Author(s) Satu Pikkarainen	
Title of Thesis A trip into the world of puppet theater	
Date 18.5.2021	Pages/Appendices 51
Client Organisation /Partners Jokilaaksojen Musiikkiopisto	
<p>Abstract</p> <p>This thesis is a development work, the aim of which is to develop one's own professional skills as a puppet theater actor and to get information about puppet theater as a method of art education. The thesis examines how puppet theater is suitable for use in the teaching of early childhood music education and how puppet theater can be used to promote emotional education. Before doing my thesis, I had not become acquainted with puppet theater or tried to perform puppet theater performances in early childhood music education.</p> <p>The research strategy of the thesis was qualitative research, with the help of which I studied puppet theater as an art form from the perspective of an early childhood music educator. The theoretical material of the thesis consists of early childhood art, emotional and music education and delves into the history of puppet theater, various methods and the implementation of puppet theater performance. The research environment is limited to the teaching of early childhood music education in basic art education.</p> <p>The research strategy of the thesis was qualitative research, with the help of which I studied puppet theater as an art form from the perspective of an early childhood music educator. The theoretical material of the thesis consists of early childhood art, emotional and music education and delves into the history of puppet theater, various methods and the implementation of puppet theater performance. The research environment is limited to the teaching of early childhood music education in basic art education.</p> <p>The practical part of the development work was carried out in the winter of 2021. During the development work, I performed puppet theater performances using different methods in teaching early childhood music education, which gave me information about my practical skills as a puppet theater actor. I assessed my own competence with a self-assessment. I studied the suitability of puppet theater in early childhood music education with pre-prepared research questions for the target group and performed observation.</p> <p>The results of the development work show that puppet theater is an excellent art form in early childhood education. Puppet theater can combine many different art forms at the same time and therefore puppet theater can be used to offer a wide range of experiences. Puppet theater is an excellent method of bringing to learning the multisensory nature that the basic and curriculum of basic art education obliges to provide early childhood music education.</p> <p>The results of the study also tell about the emotional reactions elicited by puppet theater. Each puppet show performed brought a lot of emotional experiences to the target group, which the children also knew how to name.</p>	
<p>Keywords Puppet theater, Early children music, art and emotional education, Interaction</p>	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TOTEUTTAMINEN.....	8
2.1	Opinnäytetyön lähtökohdat.....	8
2.2	Opinnäytetyön tavoite	9
2.3	Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä kvalitatiivinen tutkimus.....	9
3	VARHAISIÄN TAIDE- JA MUSIIKKIKASVATUS.....	11
3.1	Varhaisiän taidekasvatus	11
3.2	Varhaisiän musiikkikasvatus.....	13
3.3	Tunnekasvatus	13
4	NUKKETEATTERI	16
4.1	Nukketeatterin historia	16
4.2	Nukketeatteri Suomessa.....	17
4.3	Nukketeatterin merkitys varhaisiänkasvatuksessa.....	18
4.4	Nukke tunteiden tulkkina ja välittäjänä	19
4.5	Nukketeatterin toteuttamismuodot.....	21
4.6	Nukketeatteriesityksen harjoittelu ja suunnittelu	24
5	NUKKETEATTERIOSAAMISEN KEHITTÄMISTYÖ.....	25
5.1	Kehittämistyön suunnittelu	25
5.2	Kehittämistyön arviointi	26
5.3	Kehittämistyön nukketeatteriesitykset	28
5.3.1	Ensimmäinen nukketeatteriesitys, pöytäteatteri.....	28
5.3.2	Toinen nukketeatteriesitys, Varjoteatteri.....	30
5.3.3	Kolmas nukketeatteriesitys, lasten kanssa yhdessä toteutettava nukketeatteriesitys	31
6	KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET, ANALYSOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET	33
6.1	Kehittämistyön tulokset ja analysointi.....	33
6.1.1	Pöytäteatterin analysointi	35
6.2	Varjoteatterin tulokset.....	35
6.2.1	Varjoteatterin tulosten analysointi	39
6.3	Lasten kanssa yhdessä toteutettava nukketeatteriesitys	39

6.3.1	Lasten kanssa yhdessä toteutetun nukketheateriesityksen tulosten analysointi	42
6.3.2	Analyysien yhteenveto.....	43
6.4	Johtopäätökset	45
7	POHDINTA.....	47
	LÄHTEET	50

1 JOHDANTO

Nukketeatteri on minulle hyppy lähes tuntemattomaan maailmaan. Olen elänyt lapsuuden pienellä paikkakunnalla ja täällä ei ole ollut mahdollisuutta tutustua tai käydä katsomassa nukketeatteria, vain satunnaisesti olen nähnyt pieniä pätkiä erilaisista nukketeattereista esimerkiksi tv:ssä. Kun kävin lapsena varhaisiän kasvatuksen kerhossa, muistan leikkineeni laululeikkejä, joissa jokaisella lapsella oli keppinukke kädessä. Muistan myös, kuinka jännityksellä odotin, minkä nukan tai hahmon saan tällä kertaa, joten ne olivat mieluisia välineitä kerhossa. Keppinuket olivat eläimiä ja niillä näyteltiin ainakin Piippolan vaari laulun mukana. Ensimmäistä luokkaa koulua käydessäni tulee mieleen muistikuva, että opettajalla oli käsinukke koko vuoden maskottina ja opetuksen apuvälineenä. Se oli koko luokalle erittäin rakas ja tärkeä hahmo. Käsinukke oli pastellinväreistä valmistettu kettu ja se kulki meillä kaikkialla mukana, niin luokkakuvassa kuin luokkaretkellä. Jos opettaja otti ketun käteen ja alkoi sen avulla kertomaan jotain, kaikki kuuntelivat aivan hiljaa. Jälkeen päin ymmärrän, että sen vaikuttavuus on ollut suuri meille oppilaille.

Mukavien muistojen siivittämänä päätin valita opinnäytetyön aiheeksi nukketeatterin. Olen työvuosien aikana käyttänyt musiikkileikkikouluryhmissä erilaisia sormi- ja käsinukkeja, mutta koskaan en ole esittänyt varsinaisia teatterisatuja tai tutustunut nukketeatterin muihin menetelmiin. Työskenteleminen pienillä paikkakunnilla ja lapsilla ei ole täällä asuessa mahdollisuutta nähdä ja kokea nukketeatteria, ellei sitä järjestetä esimerkiksi päiväkodissa tai kulttuuritoimikunnan tuottamana. Sen vuoksi nukketeatterinäyttelemisen taidon kehittäminen ja käyttäminen varhaisiän musiikkikasvatuksen opetuksessa on merkityksellistä, koska voin olla monelle lapselle ainut mahdollisuus päästä kokemaan nukketeatteria.

Opinnäytetyöni on kehittämistyö, jonka tavoitteina on kehittää omaa ammatillista osaamista nukketeatterinäyttelijänä sekä selvittää, kuinka nukketeatteri soveltuu varhaisiän musiikkikasvatuksen opetuksessa tunnekasvatuksen edistämiseen. Koska minun nukketeatterinäyttelemiseni taidot ovat hyvin alkuvaiheessa, on matka nukketeatterinäyttelemisen osaajaksi pitkä. Tämän kehittämistyön tarkoitus on saada matka nukketeatterin maailmaan käyntiin, jonka varrella tiedot ja taidot karttuvat. Matkan määränäänä on onnistuneet nukketeatteriesitykset eri menetelmillä, jotka palvelevat myös tunnekasvatuksen edistämistä. Kehittämistyön käytännönosuuden suoritan talven 2021 aikana Pyhäjärven 5-vuotiaiden muskariryhmälle, joka on rajattu tutkimuksen kohderyhmäksi.

Työpaikkani Jokilaaksojen musiikkiopisto noudattaa taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelmaa, jossa varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteeksi on kirjattu lapsen luovuuden ja musiikillisten valmiuksien ja itsetunnon kehittäminen. Varhaisiän musiikkikasvatuksen opetussuunnitelmassa korostetaan kiinnostuksen herättäminen niin musiikkia kuin muita taideaineita kohtaan (JMO, 2018) Tämän lisäksi tulisi tarjota kokemuksia ja elämyksiä ottamalla toiminnassa mukaan moniaistillisuus sekä muiden taidealojen tarjoamat mahdollisuudet (Tpo, 2017, 47). Nukketeatteri voi olla mainio menetelmä täyttämään opetussuunnitelmien asettamia tavoitteita monitaiteellisuuden vuoksi varhaisiän musiikkikasvatuksessa, sillä siinä yhdistyvät draaman lisäksi monet taide- muodot kuten, sanataide, kuvataide ja musiikki.

Opinnäytetyön teoreettinen aineisto koostuu varhaisiän taide-, tunne- ja musiikkikasvatusta ja syvennyttään nukketeatterin historiaan, eri menetelmiin ja nukketeatteriesityksen toteuttamiseen. Lähdeaineistossa aion perehtyä erityisesti suomalaisen nukketeatterin uranuurtaja Maija Bärigin runsaaseen tuotantoon sekä Roosa Halmen ja Maija Suden viime vuosina julkaisemiin nukketeatterioppaisiin. Taidekasvatuksen aineistoa kerään Inkeri Ruokosen kirjallisuudesta, sillä hän on kehittänyt paljon suomalaista varhaisiän musiikkikasvatusta elämänsä aikana ja luonut vankan osaamisen pitkän työuransa aikana. Tutkimuksessa hyödynnetään myös kansainvälistä tutkimustietoa 5:stä eri lähteestä, esimerkiksi tunnekasvatuksesta (mm. Dunn 2004, Nowicki & Duke 1998).

Tiedän että tästä opinnäytetyöstä tulee olemaan minulle paljon hyötyä tulevaisuudessa, sillä minulla on edessäni vielä kymmeniä työvuosia varhaisiän musiikkikasvatuksen opettajana. Monipuolinen osaaminen ja taiteiden yhdistäminen ovat tärkeitä työmenetelmiä varhaisiän musiikkikasvatuksen työssä. Toivon tulevien työvuosien kannalta, että tämä opinnäytetyö antaa minulle hyvät valmiudet nukketeatteriesityksien toteuttamiseen ja esittämiseen sekä kyvyn oppia hyödyntämään niissä omaa musiikillista osaamista.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TOTEUTTAMINEN

2.1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Ennen kuin aloitin tämän opinnäytetyön, en ollut perehtynyt nukketeatteriin ja sen pedagogiseen käyttämiseen opetuksessa. Minulla ei ollut tietoa, miten nukketeatteriesitys toteutetaan, mitä kaikkea nukketeatteriesitys voi yhdistää ja kuinka monia eri menetelmiä nukketeatterinesittämiseen on olemassa. Nukketeatterin mahdollisuudet, merkitykset ja vaikutukset olivat myös minulle täysin tuntemattomia asioita. Käsinnukke kuitenkin istui käteeni hyvin, ja oli usein mukana muskarissa lapsia viihdyttämässä.

Varhaisiän musiikkikasvatuksen toimintaan kuuluu huomioida oppimisen moniaistisuus ja muiden taidekasvatuksen osa-alueiden tarjoamat mahdollisuudet. Lapsen luovuuden herättämisen lisäksi toiminnan tavoitteisiin kuuluu kehittää tasapainoisesti yksilön kokonaispersoonallisuutta ja edistää lapsen sosiaalista kasvua. Tavoitteisiin voidaan pyrkiä yhdessä tekemisellä, esiintymisellä ja uusien taitojen oppimisen myötä vahvistetaan oppilaan itsetuntoa sekä kehitetään itsesääätelytaitoa (JMO, 2018). Sen vuoksi nukketeatteri on erittäin tärkeä taidekasvatuksen menetelmä ja täydentää puuttuvaa taidekasvatuksen taitoa. Nukketeatteritaidon osaamisen myötä pystyn opetuksessa tarjoamaan muiden taideohjelmien mahdollisuuksia enemmän, ja täyttämään opetussuunnitelman edellyttämiä tavoitteita käyttämällä muita taidekasvatuksen muotoja.

Opinnäytetyö on kehittämistyö, joka toteutetaan työnohessa omalla työpaikalla. Kehittämistyön käytännönosuus muodostuu nukketeatteriesityksistä, jotka esitän Pyhäjärvellä 5–vuotiaiden muskari-ryhmälle. Yksi nukketeatteriesitys toteutetaan yhdessä kohderyhmän kanssa. Nukketeatteriesitykset on aloitettu suunnittelulla joulukuussa 2020 ja ne tullaan esittämään talven 2021 aikana. Koskaan ennen en ole esittänyt varsinaista nukketeatteriesitystä, joten opittavaa ja tutkittavaa kyllä riittää. Esityksiä varten tulen tarvitsemaan tietoa ja osaamista esimerkiksi käsikirjoituksista, ääni- ja musiikki maailman luomisesta, nukkejen ja lavasteiden valmistamisesta sekä esityksen harjoittelusta ja toteuttamisesta.

Nukketeatteriesityksien aikana suoritan havainnointia kohderyhmässä, jossa havainnoinnin kohteita ovat esimerkiksi ilmeet, eleet, ja äänet. Havainnointi esityksien aikana on minulle varmasti haasteellista, sillä samaan aikaan joudun keskittymään myös teatterisadun esittämiseen, joka on minulle vielä uuden oppimista ja kokeilemista. Kohderyhmässä kuvaaminen on kielletty, joten suoritan havainnoin täysin omien aistien avulla, eli nähden ja kuullen. Havaintojen perusteella sekä esityksen jälkeen esitettävillä tutkimuskysymyksillä kohderyhmälle saan kerättyä tietoa nukketeatterin soveltuvuudesta ja tunnekasvatuksen edistämisestä. Oman taidon kehittymistä nukketeatterin toteuttajana suoritan tunnin loputtua itsearviointilla, jota varten olen ennalta miettinyt arviointiin kohteet, mm. tarinan valinta, nuket ja lavasteet, esityksen esittäminen ja oman oppimisen kehittyminen. Itsearvioinnissa arvioin kohteiden onnistumista ja kehittämistä.

Alkuperäinen ajatukseni oli käsikirjoittaa ja suunnitella itse nukketeatterinäytelmä, jonka esittäisin useille varhaisiän musiikkikasvatuksen ryhmille töissä. Koska ohjaan varhaisiän musiikkikasvatuksen

ryhmiä eri toimipisteissä, ovat tilat ja puitteet hyvin erilaisia keskenään, joka asettaa omat haasteensa saman näytöksen esittämiseksi. Nukketeatteriesityksiä syvällisemmin pohtiessa havahduin siihen, että katsojina olisi niin runsas määrä erilaisia muskariryhmiä ja katsojissa olisi suuret ikäerot myös, joten tutkimustiedon ja havaintojen kerääminen ei olisi yhdenvertaista. Sen vuoksi päädyin rajaamaan tutkimusprosessin yhteen kohderyhmään, jolle nukketeatteriesitykset toteutetaan.

2.2 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää omaa ammatillista osaamista ja tietämystä nukketeatterista taidekasvatuksen menetelmänä ja miten nukketeatteri soveltuu varhaisiän musiikkikasvatuksen opetuksessa tunnekasvatukseen.

Tutkimuksessa pyritään löytämään vastaukset seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten onnistun kehittämään nukketeatterinäyttelemisen taitoja?
2. Kuinka nukketeatterin avulla voidaan edistää tunnekasvatusta?

Ensimmäinen kysymys selvittää tutkimukseni pääongelman, kuinka onnistun keräämään monipuolista tietoa nukketeatterista, sen eri menetelmistä ja pedagogisista mahdollisuuksista sekä soveltaamaan tiedon käytäntöön valmistaen nukketeatteriesityksiä.

Toinen kysymys tutkimuksessani selvittää nukketeatterin pedagogista merkitystä tunnekasvatuksen osalta. Toivon saavani tietoa siitä, miten nukketeatteri voi auttaa ja edistää tunnekasvatusta varhaisiän musiikkikasvatuksen opetuksessa. Millaisia tunteita, elämyksiä ja kokemuksia pystyn nukketeatterin avulla tarjoamaan.

Vastauksia kysymyksiin lähdän etsimään nukketeatterin ja varhaiskasvatuksen alalle tehdyistä kirjallisuudesta ja julkaisuista sekä perehtymällä taide- ja tunnekasvatukseen. Opinnäytetyön käytännönosuus toimii tärkeänä ammattitaidon kehittymisen mittarina. Pystynkö tämän tutkimuksen aikana osoittamaan, että olen onnistunut hankkimaan riittävästi tietoa ja taitoa nukketeatteriesityksien toteuttamisesta eri menetelmillä ja voinut edistää myös tunnekasvatusta nukketeatterin avulla.

2.3 Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyön tutkimusstrategiana käytän kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta, sillä se pyrkii kuvaamaan todellista elämää ja tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kehittämistyöni noudattaa kvalitatiivisia tyylipiirteitä, joita ovat esimerkiksi tiedon ja aineiston hankinta luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Kehittämistyössä ei käytetä mittaussäilyneitä, vaan aineisto kerätään jo olemassa olevasta kirjallisuudesta aihepiiriin tutkimuksista ja lähteistä. Lisäksi suoritan kehittämistyön käytännönosuudessa kohderyhmälle havainnointia sekä esitän ennalta laaditut kysymykset (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2013, s.161–164). Havainnointi ja kysely ovat yleisempiä tiedonkeruumenetelmiä laadullisessa tutkimuksessa, ja niitä on mahdollista käyttää yksittäin tai toisiinsa yh-

distettynä, kuten tässä tutkimuksessa on tehty. Laadullinen tutkimus sopii myös tavoitteeltaan opinnäytetyöhön sopivaksi, sillä tarkoitus on tulkita ja hyödyntää kerättyä materiaalia ja tehdä se näkyväksi, nukketeatterin muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71–86).

Havainnointi sopii erinomaisesti tutkimusmenetelmäksi tutkimuksessani, sillä se on luonteva menetelmä nimenomaan vuorovaikutuksen selvittämisessä, jota tapahtuu paljon nukketeatteriesityksen aikana. Lisäksi havainnoinnin avulla saan kerättyä suoraa, välitöntä tietoa kohderyhmän toiminnasta ja käyttäytymisestä, joka on todellisen elämän tutkimista. Tilanteet tulevat tapahtumaan ja vaihtumaan nopeasti sekä ennakoimattomasti projektissa, joten havainnointi on oiva menetelmä sen vuoksi myös. Havainnointi tapahtuu osallistuvana havainnointina, koska olen ryhmään toimintaan osallistuva ohjaaja ja sen vuoksi havainnointia tehdään vapaasti tilanteissa muotoutuvana (Hirsjärvi ym. 2013, 212–216).

Tutkimukseni noudattaa hyvää eettisesti tieteellistä käytäntöä ollen toimintatavoiltaan rehellinen, huolellinen ja tarkka. Se on myös laadittu arviointimenetelmien kriteerien mukaisesti ja eettisesti kestävä tiedonhankinta tutkimus. Tutkimuksessani hyödynnettyjä lähteitä kunnioitan ja arvostan ne sen mukaisesti huomioon ottaen (Hirsjärvi ym. 2013, 23–24). Tutkimuksen eettiset periaatteet määrittävät myös prosessin kohderyhmän osalta. Kohderyhmän vanhempia ja lapsia on informoitu tutkimuksesta tammikuussa 2021 ja kaikki ovat antaneet mahdollisuuden kehittämistyön toteuttamiseen.

Opinnäytetyön käytännönsuudessa harjoittelen kerätyn tiedon soveltamista käytäntöön toteuttamalla nukketeatteriesityksiä. Opinnäytetyö on työelämälähtöinen kehittämistyö, sillä suoritan sen työnohessa opetusryhmän kanssa. Käytännönsuuden aika pyrin näyttämään, että olen perehtynyt aiheeseen riittävästi ja kykenen käyttämään hankittua tietoa soveltavana osaamisena ja pedagogisena apuvälineenä. Työelämälähtöinen opinnäytetyö onkin erinomainen keino peilata tietoa ja taitoa suoraan työhön ja havaita sen kautta ammatillista kasvua (Vilkka & Airaksinen 2003, 9–31).

Käytännöntyöosuus kestää arviolta 3 kuukautta, jonka päämääränä on toteuttaa huolella suunnitellut ja toteutetut nukketeatteriesitykset eri menetelmillä. Käytännöntyön onnistumiseen vaaditaan tekijältä hyvää suunnittelua, organisointia, toteutusta, valvontaa ja seurantaa sekä tarkasti tehtävää arviointia. Käytännönsuus sisältää kaksi minun itse esittämää nukketeatteriesitystä sekä yhden ryhmätyön 5–vuotiaiden muskariryhmän kanssa, joiden kautta tulee välittymään minun osaamiseni taidot, ja tulen arvioimaan ja havainnoimaan osaamista kriittisesti (Vilkka & Airaksinen 2003, 48–56).

3 VARHAISIÄN TAIDE- JA MUSIIKKIKASVATUS

3.1 Varhaisiän taidekasvatus

Lapselle taiteen lumous löytyy maailmasta, jossa lapsi voi luoda oman taiteellisen mielikuvitusmaailmansa ja siellä kaikki voi olla leikisti totta. Varhaisiän taidekasvatuksella pyritään siihen, että jokaisella lapsella on oikeus ja mahdollisuus kokea taiteellisia elämyksiä ja tehdä omia taiteellisia ilmaisuja. Ilmaisun taidot taidekasvatuksessa määritellään osa-alueeksi, jossa tuetaan lapsen musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä ohjataan lapsia tutustumaan eri taiteen aloihin ja kulttuuriperintöön. (Ruokonen 2020, 19) Taidekasvatuksessa olennaista on kokemuksellisuus ja sen tuoma moniaistinen tieto, jotka ovat avoimia henkilökohtaisille tulkinnoille (Ruokonen, Rusanen 2009, 14). Lähtökohtana taidekasvatukselle on rakkaus taiteita ja taiteissa tapahtuvaa toimintaa ja ilmaisua kohtaan. Taidekasvatuksen tuomat moniaistiset kokemukset ovat pienelle lapselle merkittävä lähtökohta esteettiselle kasvatukselle. (Ruokonen 2006, 11) Varhaisiän taidekasvatus on täynnä moniaistisia mahdollisuuksia ja toimintoja, joita taidekasvattaja voi tarjota lapsille eri konteksteissa.

Opetushallituksen laatimassa varhaiskasvatuksensuunnitelman perusteissa sanotaan, että taidekasvatuksen tulee sisältää spontaania sekä ennalta suunniteltua toimintaa. Toiminnassa pyritään hyödyntämään mahdollisimman monipuolisesti esimerkiksi lasten kirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta. Taiteen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lapsen oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Oppimisessa ja ilmaisussa painotetaan kokeilua, tutkimista, eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointia. Luovuudelle tulee antaa aikaa ja jokaisen lapsen ilmaisua tuetaan riittävästi (OPH 2018, 42–44.)

Varhaisiän taidekasvatus muodostuu musiikista, kuvataiteesta, kädentaidoista, draamasta, tanssista ja muista taidemuodoista. Taidekasvatuksen tärkeimmäksi tavoitteeksi koetaan osalliseksi tuleminen ja ihmiseksi kasvaminen taiteen tarjoamassa inhimillisessä vuorovaikutuksessa. Taiteellisen toiminnan avulla voidaan edistää lapsen itseluottamusta, mielikuvitusta, minäpystyvyyden tunnetta, ja kognitiivisten, sosiaalisten, fyysisten ja emotionaalisten vahvuuksien ja taitojen kehittämistä. Näin ollen taiteet tukevat lapsen kasvua kokonaisvaltaisesti tuoden hyvää elämää ja sen hallintaa, myös taiteellisella kokemisella ja ilmaisulla on olennaista arvoa sen kautta tulevan nautinnon ja mielihyvän ansiosta. Suomalainen musiikki- ja taidekasvatus pohjautuu pitkälti länsimaisen taiteen arvo- ja käsitteemaailmaan, jossa vaalitaan myös omaa kulttuuriperintöämme. (Ruokonen 2020, 6–9)

Taidekasvatuksen merkityksellisyyttä voidaan perustella taiteeseen liittyvien hyödyllisyys- ja väli- nearvoilla sekä sisäisten ja luontaisten arvojen näkökulmilla. Hyödyllisyysarvoihin voidaan liittää taidekasvatuksen tuoma kulttuurinen ja sivistyksellinen tehtävä sekä taiteen yhteys lapsen kokonaispersoonallisuuden kasvussa ja kehityksessä. Yhdessä musisoiminen, tanssiminen, dramatisoiminen sekä yhteiset lukuhetket, kuvat ja kädentaidon tuotteet ovat osallisuutta parhaimmillaan, ja sen vuoksi osallistavaa taidekasvatusta olisi mahdollista pitää kulttuurisen ja sivistyksellisen näkökulman kautta katsottuna lasten kasvatuksen arviointikohteena. (Ruokonen 2020, 6–9)

Taidekasvatuksessa taidekasvattajan ammattitaito nousee vahvasti esille, sillä aikuisen omat asenteet, esimerkit ja ohjaamisen taito ovat ratkaisevat tekijät siinä, millaista kokemista ja tekemistä hän tarjoaa taiteen parissa lapsille (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 5). Taidekasvattaja tarvitsee kulttuurista lukutaitoa erilaisten lähtökohtien tiedostamiseen, kulttuuri kerrostumien tuntemista ja kulttuurin instituutioiden toiminnan tuntemusta, jotta hänellä on riittävä osaaminen lapsen kulttuurin yhteiskunnallisiin kasvatustehtäviin. Suuntaamalla huomion lapsen maailmaan ja näkemyksiin, voi ohjaaja tukea lapsen oman kulttuuria mutta siihen tarvitaan myös osallisuuden tunnistamista sekä aikuisen tasa-arvoisen vuorovaikutuksen muotojen kehittämistä. Taidekasvattajan tehtäviin kuuluu suunnitella, toteuttaa ja arvioida tavoitteellista pyrkivää taidekasvatustoimintaa, sillä taiteen avulla voidaan oppia varhaiskasvatuksen eri sisältöalueita kokonaisvaltaisesti. Taidekasvattajan tulee käyttää taidekasvatuksessa niin todellista kuin kuvitteellista maailmaa, jolloin leikki ja eri taidemuodot antavat lapselle mahdollisuuden konkreettisesti kokea symbolista todellisuutta kuin aitoa todellisuutta. (Ruokonen, Rusanen 2009,12)

Oppimisympäristön merkitys korostuu taidekasvatuksessa, sillä esteettisyys herättää lapsessa luovuutta. Esteettisen oppimisympäristön olisi hyvä olla tilava, josta löytyisi aikaa lapsen kiinnostuksen kohteille, leikeille ja taiteen ilmaisulle ja tilat antaisivat mahdollisuuksia kokea ja vahvistaa erilaisia elämyksiä ja kokemuksia. Ruokonen ja Rusanen määrittelevät esteettisen tai taiteellisen peruskokemuksen moniaistiseksi, joka sisältää lapsuudessa saatuja kokemuksia, joiden varaan rakentuvat lapsen myöhemmät taide-elämykset, kulttuuriset arvostukset ja taideharrastuksen kohteet. Esteettisiä kokemuksia ovat myös taiteen tuomat hyvän olon tunteet, joita voi tulla lasta vastaan kaikkialla taidetta sisältävissä ympäristöissä. (Rusanen, Ruokonen 2009, 12)

Haasteena taidekasvatuksessa voidaan nähdä lapsen ohjaaminen omintakeiseen persoonalliseen ajatteluun, luovuuden ja mielikuvituksen käyttämiseen. Olennaista onkin, että taiteessa tapahtuvat tehtävät ja toiminnat sallivat kokeilut, keksinnöt, tutkimukset ja johtopäätökset. Taidekasvattajalla onkin merkittävä rooli olla kannustamassa ja rohkaisemassa lasta sekä asettaa sopivia haasteita ja tavoitteita taidekasvatuksessa. (Pentikäinen 2006, 35) Lapselle taiteen tekeminen voi olla eräänlainen löytöretki omaan minuuteen ja ympäristöön. Lapsi ei osaa aina ilmaista itseään sanallisesti, mutta hän saattaa osata esimerkiksi piirtää omat ajatuksensa paperille ja tulkita ne sillä tavoin. (Pentikäinen 2006, 32) Toinen suuri haaste varhaisiän taidepedagogiikassa on taidekasvatuksen tuntemisen ohella taidekasvattajan oma aktiivinen havainnointi ja läsnäolo sekä tunnistaa lapsen kehityksen vaiheet ja tukea jokaista lasta hänen lähikehityksensä vyöhykkeellä taiteen ja leikin keinoin. Tärkeää on myös osata luoda lapselle sellainen tila, jossa hän voi toimia turvallisesti, omaehtoisesti ja moniaistisesti (Ruokonen 2020, 7). Taidekasvattajalta vaaditaan monenlaista osaamista, joka karttuu monipuolisen osaamisen, hallinnan, tietämisen ja kokemuksen kautta vuosien aikana kertyneenä työkokemuksena eri konteksteissa.

3.2 Varhaisiän musiikkikasvatus

Varhaisiän musiikkikasvatuksella pyritään lapsen kokonaisvaltaiseen tukemiseen ja edistämään lapsen oppimisedellytyksiä leikin avulla. Musiikkikasvatuksessa luodaan sellainen oppimisympäristö, jossa lapsen on mahdollista kokea musiikillisia elämyksiä, oivalluksia, eläytymistä ja heittäytymistä mielikuvituksen maailmaan saaden onnistumisen ja oppimisen tunteita. Muskarissa pyritään toimimaan ilon kautta ja yritetään sitä kautta saada syntymään kiinnostus musiikkia kohtaan. Varhaisiän musiikkikasvatus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää toimintaa, jossa opitaan yhdessä toisten kanssa tehden. Toiminta suunnitellaan lapsen ikä ja kehitysvaiheet huomioon ottaen ja silloin toiminnot tukevat lapsen oppimista parhaiten. (Piispanen 2019, 10–11)

Toiminnan tavoitteena on saada musisointivalmiudet ja niiden kehittäminen laulamisen, soittamisen, liikkumisen ja luovan ilmaisun kautta. Toiminta pohjautuu musiikin elementtien monipuoliseen käsittelyyn, joka muodostuu rytmistä, melodiasta, muodosta, dynamiikasta, sointiväristä ja harmoniasta (Piispanen 2019, 18–19). Elämyksellinen musiikkikasvatus vahvistaa lapsen suhdetta ja kiinnostusta musiikkiä kohtaan. Varhaisiän musiikkikasvatuksen pedagogisia sisältöalueita ovat laulaminen, loruilminen, soittaminen, kuunteleminen, musiikkiliikunta, kuvataide ja musiikillinen dramatisointi. Musiikillisia kokemuksia lapset saavat esimerkiksi perussykkeestä, sanarytmistä, kehoittamisesta ja erilaisista lapsille suunnitelluista melodia- ja rytmisoittimista. (Ruokonen 2020,10–14)

Musiikillisen oppimisympäristön tehtävänä on herkistää lapsen kuuntelutaito ja rohkaista sekä kehittää hänen musiikillista itseilmaisuaan esimerkiksi laulamisen, soittamisen tai draaman avulla. (Ruokonen 2009, 22). Musiikki antaa mahdollisuuden kokea ja ilmaista tunteita kokonaisvaltaisesti. Koettujen tunteiden määrä, laatu ja voimakkuus ovat riippuvaisia kuuntelijasta itsestään. Musiikin ominaisuudet voivat nostaa kuuntelijalle tunteita niin pinnalta kuin alitajunnastakin. Mahdollisuudet tunteiden kokemiseen musiikin kautta ovat laajat. (Ruokonen 2009, 15–16).

Varhaisiän musiikkikasvatuksen opetussuunnitelma painottuu musiikkiin, mutta toiminnassa pyritään huomioimaan oppimisen moniaistisuutta sekä tarjoamalla muiden taidealojen mahdollisuuksia (Tpo, 2017). Toiminta ja sen monipuolisuus määrittyvät varhaisiän musiikkikasvattajan osaamisesta. Sen vuoksi onkin hyvin tärkeää, että varhaisiän musiikkikasvattajalta löytyy monenlaista osaamisen taitoa eri taiteen alueilta, joita hän pystyy käyttämään ja hyödyntämään opetuksessa. Näin hän pystyy täyttämään opetussuunnitelman tavoitteita, ja tuomaan uuden oppimista monien uusien kokemusten mukana.

3.3 Tunnekasvatus

Taidekasvatuksen tuoma moniaistisuus tuo mukaan myös tunnekokemukset ja -elämykset, ja niiden avulla tunteisiin tutustuminen on lapselle luonnollista. Tunteisiin lapsi pääsee tutustumaan elämysten ja kokemusten kautta, joissa lapsi saa kokea erilaisia tunteita, esimerkiksi iloa, jännitystä, vihaa, surua, myötätuntoa tai hauskuutta. Lapsen tunnetaito voi olla esimerkiksi sitä, että hän kykenee leikkimään toisten lasten kanssa tai hän osaa hillitä mielitekojansa. Lapsuudessa saadut tunnekokemukset vaikuttavat aivojen tunneratojen muotoutumiseen ja toimintaan. Persoonallisuuden kehittyminen tapahtuu pääosin näiden emotionaalisten kokemusten pohjalta. (Jalovaara 2005, 19–96)

Jo pieni vauvakin osaa ilmaista tunteensa, itkemällä ha hymyilemällä. Lapsen kehityksen myötä hän oppii ilmaisemaan tyytyväisyyttä, iloa, pelkoa ja muita tunnesävyjä. Tunnekasvatusta voidaan ottaa käyttöön jo varhain. Vauvalle ja pienelle lapselle voi puhua, mikä sinua harmittaa, mistä itku johtuu. Pienet lapset ilmaisevat tunteitaan käyttäytymisessä, ilmeisessä, eleissä, äänenpainossa ja kehon reaktioina sillä he eivät osaa vielä kertoa tunteistaan tai nimetä koettuja tunteita. Silloin apuna voi olla kuvat ja tunnekortit, joiden avulla näkymätön saadaan näkyväksi. Lapsi voi näyttää aikuiselle kortin, joka kuvaa hänen olotilaansa. Kun kielellinen kommunikointi alkaa sujua, voidaan tunnekasvatuksessa ottaa käyttöön sadut, tarinat, näytelmät sekä kasvatukselliset keskustelut. (OPH, 2017)

Tunnetaitojen avulla lapsia voidaan opastaa oman toiminnan ohjauksessa ja kohti parempaa itseluottamusta. Tunteiden tunnistamisen ja nimeämisen taito on tärkeää, koska tunteiden ymmärtäminen ja niistä puhuminen mahdollistavat tunteiden hallinnan ja tunteista puhuminen edesauttaa tunteiden tunnistamisen oppimista. (Dunn 2004) Kun lapselle opetetaan tunnekasvatusta, voidaan yrittää auttaa havainnoimaan tunteiden voimakkuutta esimerkiksi tunnemittarilla, jossa määritellään koetulle tunteelle voimakkuus. Onko koettu suru, harmi, tai ilo pieni, keskisuuri vai suuri. Tunteita voidaan myös opetella piirtämään ja antaa piirretylle ilmeelle nimi, esimerkiksi ilo. Piirretty ilme voidaan yhdistää tunteeseen, mihin tunteeseen ilo liittyy. (OPH, 2017)

Toisten kunnioittaminen ja huomioon ottaminen ovat myös tunnekasvatusta, jota on harjoiteltava lapsuudesta saakka. (Dunn 2004) Tunnetaidot ja niiden tiedostaminen korostuvat vuorovaikutustilanteissa. Silloin on osattava hallita omat tunteet ja tulkittava myös toisen tunteita, jotta vuorovaikutus on onnistunut sosiaalinen kanssakäyminen. (Kauppila 2005, 20) Emootioiden itsesäätely on opittava taito, jossa aikuisen antama esimerkki on olennainen osa tunteiden käsittelytaidoissa ja myös suhtautumisessa negatiivisiin tunteisiin. (Webster-Stratton 2003, 286–288) Lapsi, joka kykenee tiedostamaan niin omat emootionsa kuin ymmärtämään muita, tiedetään olevan tunne-elämäntänsä tasapainoisempi ja sellainen lapsi menestyy myös koulussa paremmin kuin emotionaalisesti heikko oppilas. (Nowicki & Duke, 1998)

Lapselle tunteista puhuminen ja kertominen voi olla vaikeaa, mutta tunteet saattavat välittyä helpommin kerrottavaksi esimerkiksi piirtämällä. Näin ollen taiteellinen ja luova toiminta saattaa muodostaa sillan tunteiden kielelle, joka toimii niin mahdollisuuksien kuin vaikeuksienkin ilmaisukeinona. Taiteen avulla lapsella kehittyy esimerkiksi empatiakyky, lapsen omat viestintätaidot, kyky omien tunteiden reflektointiin, uteliaisuuden ja toiveikkuuden herääminen sekä kokemusmaailman kehittyminen materiaalien ja aistikokemusten myötä. Nämä edesauttavat lapsen kykyä säädellä omien tunteiden tasapainoa sekä luottamusta ja sen myötä hän oppii sietämään maailmaan muuntuvuutta (Seeskari 2006, 42–45). Tekemisestä saadut onnistumisen kokemukset vahvistavat lapsen itsetuntoa ja itseilmaisua, myös epäonnistumisen tunteiden hallinta ja niiden voittaminen vahvistavat luottamusta omiin kykyihin (Pentikäinen 2006, 30).

Tunteita voidaan luokitella monella eri tavalla, yleensä ne jaetaan myönteisiin ja kielteisiin tunteisiin. Myönteisiksi tunteiksi mielletään helpot tunteet, jotka tuovat läheisyyttä ja turvallisuutta. Kielteisiksi tunteiksi voidaan ajatella kipeät ja rankat tunteet, joiden kanssa oleminen tuntuu vaikealta. Sen vuoksi onkin tärkeää oppia tuntemaan erilaiset tunteet ja osata hallita myös haastavat tunteet koska ne ohjaavat meidän tekojamme. (Cacciatore 2007, 16) Tunnekasvatusta voidaan opettaa lapsille

monenlaisilla eri taiteen menetelmillä, esimerkiksi kuvallisilla ilmaisulla tai tunteita käsittelevän laulun avulla. Myös draaman ja leikin kautta lapsen on helppo aistia ja luoda erilaisia tunteita.

4 NUKKETEATTERI

4.1 Nukketeatterin historia

Nukketeatteri on erittäin vanha teatterin muoto ja sen tiedetään levinneen kaikkialle maailmaan. Nukketeatterin uskotaan olevan peräisin idästä tuhansien vuosien takaa, jolloin nukketeatteri painotui uskonnon ja politiikan merkityksen edistämiseen ja rakensi sitä kautta tärkeää taidemuotoansa eteenpäin. Intiassa nukketeatteria on arveltu käytettävän jo yli 4000-vuotta sitten, sillä egyptiläisistä haudoista on löydetty nukkeja. Aasiassa puolestaan vanha taidemuoto lähti liikkeelle varjoteatterina, jolloin hahmoja pidettiin lähinnä verhon takana ja jos nukkeja näytettiin yleisölle, olivat ne groteskeja (pelottavia). Euroopassa nukketeatterilla tiedetään olevan myös pitkä historia, sillä Kreikassa ja Roomassa nukkeja on käytetty jo ennen ajanlaskuamme. Keskiajan Euroopassa nukketeatterin kehitystä edisti nukkejen käyttö uskonnollisissa toimituksissa, jolloin Raamatun henkilöistä (mm. Jeesus ja Maria) löytyi liikuteltavia veistoksia. Veistoksien avulla toteutettiin uskontoaiheisia näytöksiä, joita raavaskin väestö ymmärsi. (Roiha 2017)

1600-luvulla Etelä- ja KeskiEuroopassa nukketeatteri näyttämöillä alkoi muodostua näytelmällistä nukketeatteria sekä teatterinukkeja, jotka jäljitteli puheteatteri näytelmiä ja näyttelijöitä. Nukketeatteria esitettiin paljon kaduilla kuin toreillakin, joissa kauppiat käyttivät nukkeja mainostajina. Myös silloin nukketeatteri oli ihmisten mukana liikkuva nukketeatteri, jota kierrettiin esittämässä pitkienkin matkojen päässä. Sen aikaiset esitykset kertoivat yleensä historiallisista tapahtumista ja legendoista. Lisäksi nukkea hyödynnettiin paljon poliittisesti piilotettuihin sisältöihin, sillä nukke korvasi ihmisen ja sen avulla saatettiin arvostella ja kritisoida esimerkiksi vallanpitäjiä ja aatelista väkeä. Koska mielipiteen kertoi nukke, ei kenenkään kaulaa tarvinnut katkaista. Poliittisuuden yleistyttyä nukketeattereissa alkoi sille tulla rajoituksia ja säännöksiä itsevaltaisissa maissa. Tässä vaiheessa tapahtui suuri käänne, ja nukketeatterin painotus alkoi kääntyä lastenkulttuurin puoleen. (Roiha 2017)

Tšekistä löytyy vahvat juuret nukketeatterin historiasta, sillä vanhin tšekkiläinen valokuva, josta löytyy, nukke on vuodelta 1590. Tšekin kolme eri nukketeatterivaihetta on olleet merkittävä tekijä nukketeatterin kehittymiselle. Perinteinen marionetti vaihe oli 1775 kansan suosiossa, 1800-luvulla siirryttiin amatöörinukketeatterin vaiheeseen ja 1900-luvulla nukketeatteri oli modernin ammattinukketeatterin vaihetta. Tutkijat olettaa, että kehitysprosessissa on vertailtu ikonografia, etnografia, kiellisyttä ja muuta materiaalia, jonka oletetaan siirtyneen nukeista teatterinukkeihin. Teatterinuket elävöitettiin äänin ja liikkein sekä ne alkoivat esitellä ajankohtaisia aiheita, mikä johti nukketeatterin kehittymisen varsinaiseksi lavataidetyypiksi. (Dubská)

Ensimmäiset tšekkiläiset marionetit ilmestyivät 1700-luvun puolella välissä, ja ne levisivät nopeasti myös Italiassa ja Saksassa samaan aikaan. Tuohon aikaan alkoi nopeasti muodostua ammattinäyttelijöitä, jotka esittivät marionetteja aivan uudenaikaisina nukkeina. Marionetit ovat muodoltaan ja animaatiotyypiltään lähimpänä ihmistä, joten ne korvasivat osittain ihmisen. Marionettiteatteri sai suuren kasvavan suosion, jonka seurauksena monet muut nukketeatterin muodot vähenivät 1700- ja

1800-luvuilla. Nuket olivat olleet aiemmin dramaattinen aihe teattereista, mutta marionetit tekivät käännöksen huvinumeroa päin, minkä vuoksi suursuosio kasvoi. (Dubská)

4.2 Nukketeatteri Suomessa

1800-luvun loppupuolella lastenkulttuurin edistettyä nukketeatteri löysi paikkansa myös täältä pohjoisesta. Silloin paperi teatterit ja pienet nukketeatterit olivat suosittuja leikkejä porvari perheissä. Leikit kertoivat teatterin suosituista esityksistä ja dramatisoiduista saduista. (Roiha 2017) Aika ennen kuin televisiot valloittivat kodit, käytettiin eurooppalaisissa kodeissa paperiteatterin ympärillä. Her-raskartanoissa saattoi olla oma pienoisenäyttämö esiripun kera ja maalatut paperimaisemat. Nukkeja ostettiin paperiarkille painettuna, joista ne leikattiin itse irti ja niillä näyteltiin näyttämön sivusta nukkea tikulla ohjaten. Vähävaraisissa kodeissa näyttämö saatettiin rakentaa esimerkiksi kenkälaatikosta ja nuket valmistettiin myös itse paperinpaloista piirtämällä, värittämällä ja sitten leikattiin ja liimattiin. (Baric 1996, 60)

Ensimmäinen suomalainen nukketeatteri perustettiin vuonna 1909 Kalle Nyströmin toimesta. Hänen ruotsinkielinen Marionetti-teatteri toimi uudella maalla 24 vuoden ajan. Nyströmin työtä lähti jatkaamaan Bärbi Luther yhdessä siskonsa kanssa, jotka valmistivat ja esittivät varjoteatteria vuosikymmenien ajan ruotsinkielisissä lastentarhoissa, lasten sairaaloissa sekä kesä siirtoloissa. Annikki Setälä puolestaan edistin suomenkielistä nukketeatteria opiskellen alaa 1930-luvulta alkaen niin Euroopassa kuin Yhdysvalloissa. 1948 hän perusti Lappiin nukketeatterin ja kiersi siellä esiintymässä syrjäisilläkin seuduilla. (Roiha 2017).

Nukketeatterin suuri kukoistava käänne Suomessa tapahtui 1970-luvulla, jolloin aloitti 5 uutta ammattilaisteatteria eri puolilla Suomea. Silloin toimintansa aloittivat Vihreä omena, Peukalopotti sekä edelleen toiminnassa olevat helsinkiläinen Sampo sekä tamperelainen Mukamas. Samalla vuosikymmenellä tv:ssä aloitti Pertti Nättilä ohjaamaan Pikku kakkosessa nukketeatteri sarjaa, jossa esiintyivät legendaariset Eeva-Liisa Holma-Kinnusen luomat karvakuonot Ransu, Eno-Elmeri ja Riku. Näiden edistysten innoittamana alkoi virrata valtion ja kuntien rahoitusta nukketeattereille, sekä alalle järjestettiin koulutusta. Myös pienemmät harrastajateatterit pääsivät laajenemaan ja kehittämään toimintaansa. (Roiha 2017)

Tänä päivänä suomalaisella nukketeatterilla menee erittäin hyvin, sillä perinteinen kuin uusi nukketeatteri komeilee rinta rinnan. Suomessa järjestetään niin kotimaisia kuin kansainvälisiä nukketeatteri festivaaleja ja koulutusta on mahdollista saada kahdessa eri oppilaitoksessa. Suosia on suurempaa kuin koskaan ennen, vuosittain esityksiä käy katsomassa yli 200 000 katsojaa ja yli 2000 näytöstä järjestetään vuosittain eri puolella Suomea. (Tawast 2013, 10–12)

Suomalainen nukketeatteri on noussut vasta 2000-luvulla täysivaltaisesti muiden esittävien taiteen lajien joukkoon, ja sen markkinointi, näkyvyys ja tunnettavuus kulkevat edelleen jälkijunassa selviää Suomen Unima r.y:n tekemässä selvityksessä vuonna 2013. Nukketeatterin 2000-luvun vahvan nousun myötä alalle on tullut kymmenittäin uusia nukketeatteri ryhmiä, joista suurin osa on jatkanut toimintaansa edelleen. Vaikka esitysten ja yleisön määrä on moninkertaistunut 2000-luvulla dynaamisesti, tarvitaan esiintymistilaisuuksia edelleen lisää, jotta nukketeatteri taiteilijat alan taiteilijat pystyvät työllistymään. Selvityksen projektipäällikkö Marjut Tawast esittää, että suomessa pitäisi

luoda ja vakiinnuttaa koulutuskokonaisuus nukketeatterin alalle, joka mahdollistaisi alan suunnitelmallisen kehittämisen tarpeiden mukaan (Tawast 2013, 10). Tutkimuksesta selviää myös, että alalle tarvittaisiin lisää resursseja ja julkista rahoitusta, nukketeatterin ammatillisen toiminnan vahvistamista sekä lisää näkyvyyttä, saavutettavuutta ja arvostusta. Rahoituksen ja koulutuksen lisääminen loisivat turvaa tulevaisuudessa alueellisen toiminnan kehittämisen, yhteistyön ja tiedottamisen parantamisen ja alalle erikoistuneen henkilöstön vakiinnuttamisen vapaalla kentällä. Myös kotimainen ja kansainvälinen verkostoituminen tarvitsisivat lisää resursseja (Tawast 2013, 12)

4.3 Nukketeatterin merkitys varhaisiänkasvatuksessa

Nukketeatterin merkitys painottuu nykyään taiteen pariin tuovana välineenä, joka innostaa lapsen leikkiin ja luovuuteen. Teatterinuken lumoukseen päästäkseen tarvitsee katsoja mielikuvitusta, jonka avulla hän voi aistia ja eläytyä. Monitaiteisen nukketeatterin avulla lapsi pääsee tutustumaan teatteriin, musiikkiin, sanataiteeseen ja kuvataiteeseen ja näin hänessä voidaan herättää kiinnostusta eri taiteenaloja kohden. (Baric 2009, 37) Edellä mainitut asiat täydentävät hyvin varhaisiän kasvatussuunnitelman tehtäviä, joihin kuuluu tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteen aloihin ja kulttuuriperintöön. Ilmaisumuotojen luova yhdistäminen on lapselle luonnollista. (Vasu 2018). Sen vuoksi nukketeatteri onkin mainio taidemuoto varhaisiänkasvatuksessa yhdistäessään monta taiteenmuotoa samanaikaisesti.

Nukketeatteri ja erityisesti teatterinuket ovat kiehtoneet ihmisiä kaiken aikaa kaikissa kulttuureissa. Yksinkertainen ulkonäkö ja tyyli saavat katsojan huomion kiinnittymään helposti itseensä, ja sen vuoksi se on erinomainen menetelmä tarinoiden kertomiseen, erilaisten asioiden opettamisessa ja se viihdyttää, hauskuuttaa sekä sen avulla voi tiedottaa erilaisista asioista. (Baric, 2009, 36) Katsojan eri aistit ovat nukketeatterissa vahvasti läsnä, sillä ne voivat havainnoida värimaailmaa, kokeilla ja tuntea eri materiaaleja, kuunnella rytmiä ja äänenkäytön ilmaisua.

Satuja ja tarinoita uskotaan kerrottaneen niin kauan kuin ihminen on ollut olemassa, ihmiset ovat luontaisesti tarinan kertojia ja ne kiehtovat meitä. Tarinan ja sadun tuoman opetuksen myötä lapset saavat tuntea myös kertojan läheisyyttä. Satujen tuoma mielikuvitusmaailma antaa toivoa ja luo uusia näkökulmia, niin lapsille, aikuisille kuin nuorille. Satujen ainutlaatuiset lumoavat maailmat tarjoavat mahdollisuuden kokea erilaisia olemuksia, esimerkiksi rikastuttava ja rohkeuttava. (Kemppainen 2000, 1–3)

Tarinoiden tuoma ajaton viisaus avartaa näköaloja, tuottaa iloa ja aukaisee kuvittelukykyä. Pienikin tarina nukketeatterin muodossa riittää ohjaamaan lasta kirjallisuuden pariin ja rikkaaseen sanataiteen maailmaan. Baric ohjeistaa, että tarinoita löytyy kaikkialta ja ne on vain osattava jäsentää ensin kuviksi, sitten kohtauksiksi ja lopulta esitettävä nukketeatterina. Erilaiset lorut, runot, taidesadut ja kansansadut sopivat hyvin nukken avulla elävöitettäväksi esityksiksi, kuten myös erilaisten kulttuurien tarinat. (Baric, 2009, 37)

Visuaaliset valinnat nukketeatterissa ovat rajattomat ja antavat tekijän kekseliäisyydelle, luovuudelle ja mielikuvitukselle runsaasti mahdollisuuksia. Pelkistetty nukke ja ohjeellinen lavastus ovat usein kuitenkin paras valinta, koska ne antavat tilaa katsojan mielikuvitukselle. Teatterinuken ja lavasteet voi valmistaa mitä runsaimmasta materiaali valikoimasta, joka voi koostua esimerkiksi erilaisista paperi, kartonki, kangas, massa, ja puu -tuotteista. Värimaailma ja muodot sekä tyyli luovat oman tunnelmansa ja ne on valittava aina uudelleen esityksen mukaisesti. (Baric 2009, 37)

Jotta teatterinukke saadaan elämään, on esittäjän annettava sille ääni ja silloin nukesta syntyy katsojalle elävä ja ajatteleva olento. Äänimaailma on tärkeä osa nukketeatteria, ja se voi muodostua erilaisista äänistä, puheista sekä musiikista. Äänen avulla voidaan korostaa nukkejen tunteita, luonnetta ja luoda erilaisia tunnelmia esimerkiksi musiikin sävyillä. Äänimaailma tuo katsojalle mielenkiintoa, ja sen avulla aikuinen voi ohjata lapsia kuuntelemaan monenlaista musiikkia. (Baric, 2009, 38) Arkipäiväiset hihitykset, haukotukset, huokaukset ja vaikka kuorsauksen ääni kuvaavat nukken luonnetta ja mielialaa. Äänimaailmaa on helppoa luoda maisemakuvan tueksi, esimerkiksi pulloon puhaltaminen tuo tuulen huminaa ja pienen pellin tai pahvin heiluttaminen voi kuvastaa ukkosta tai myrskyä. (Baric 1996, 13)

Nukketeatterin ilmaisumuoto on yhtä aikaa visuaalinen ja fyysinen, sen vuoksi voimakas symbolinen ja metaforinen merkityksen syntyminen on mahdollista. Kun kohtaamme nukken, kohtaamme mielikuvan ja ajatuksen jostain, mutta emme henkilöä. Sen vuoksi ihmisen ja nukken väliin jää jotain, jolle katsoja aistinvaraisesti rakentaa merkityksen ja mielikuvan. Teatterinukke puhuu jo ollessaan katseen alla, eikä tarvitse runsaita sanoja ja tekoja tullakseen ymmärretyksi. (Halme & Susi, 2018, 5) Maija Baric toteaa, että kun nukkeilla näyttelijä ottaa sen käteensä, hän herättää nukken henkiin antamalla sille liikkeen ja äänen. Nukke alkaa elää. Se kiehtoo ja vangitsee. Nukken avulla voit kokea ainutlaatuisia elämyksiä ja tehdä matkan sadun maailmaan. (Baric, 1996, 6)

Jotta lapsi voi ymmärtää mitä nukketeatterissa tapahtuu, on hänen kyettävä erottamaan todellinen ja kuvitteellinen maailma toisistaan. Edellytys todellisuuden ja kuvitteellisuuden tuomien asioiden erottamiselle on se, että lapselle on luettu satuja. Lapsen käsitellessä asioita kuvitteellisella tasolla hän voi kehittää luovuuden taitoja samalla. Leikki on myös yksi olennainen kuvitteellisuuden kehittäjä. (Ylönen 2000, 28–41) Aikuisten on kuitenkin annettava omalla toiminnalla uusia virikkeitä ja opetettava lapselle uusia toiminnan muotoja, jotta kuvitteluleikit ja kuvitteellinen maailma pääsee kukoistamaan. Pedagogilla on näin ollen tärkeä tehtävä luoda yhteistä kokemusmaailmaa, jonka avulla kuvitteluleikki pääsee kehittymään. Esimerkin antaminen omalla esittämällä voi osoittaa, että nukkeilta voi löytyä taianomaisia ominaisuuksia, joista tärkein on mahdollisuus jatkuvaan muuntautumiseen. (Aaltonen 2002, 24–31)

4.4 Nukke tunteiden tulkkina ja välittäjänä

Tunnekasvatuksessa ja vuorovaikutuksessa nukketeatteri on antoisa, sillä nukella ei ole odotuksia tai vaatimuksia ja sen tulkitsemisessa ei ole epäonnistumisen mahdollisuutta. Nukken kohtaaminen on luonnollista ja sille puhuminen on helppoa, joka muodostaa vuorovaikutusvaiheen luontevaksi siksi-

kin, ettei sitä tarvitse muistaa tai hahmottaa kuten ihmistä, kirjoittaa Halme ja Susi (2018, 18). Nukketeatteri on joillekin lapsille hyvä menetelmä mielikuvituksen kehittämiseen sekä leikkitaidon oppimiseen. Yhteisen tarinan luominen tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäjänä on tärkeää ja siitä kehittyy hyvä opetusväline sosiaalisten taitojen harjoitteluun sillä yhteinen tarina luo pohjan yhteistyölle. (Lehtonen, 2019) Vuorovaikutuksen tavoitteeksi kuuluu myös lapsen kehityksen ja kasvun edistäminen. Sen tuoma eettinen päättely ja kyky tuntea esteettisesti iloa kehittyvät myös vuorovaikutustilanteissa. Nukketeatterileikeissä vuorovaikutustaitojen lisäksi kiinnitetään huomiota tunne-elämän rikastuttamiseen, tasapainottamiseen sekä ajattelu ja keskittymiskyvyn kehittämiseen. (Joronen 2011, 21)

Teatterinukken ja esittäjän välisellä yhteistyöllä on myös suuri merkitys, koska esitystilanteessa teatterinukken käyttäjän on ajateltava nukken ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Esittäjän on muistettava myös itse katsoa teatterinukkeä, koska lapsikin on kiinnittänyt huomionsa siihen (Toren 2000, s.33). Jos nukketeatterileikkiä leikitään ryhmässä, on lapsen käytettävä sosiaalisia taitoja sillä leikki ei onnistu ilman yhteisymmärrystä ja vuorovaikutusta. Nukketeatterin inspiroiva maailma on niin houkuttava lapselle, että hän haluaa selviytyä ryhmän aiheuttamista sosiaalisista haasteista ja juuri tällaisissa tilanteissa lapsella on hyvä kyky kehittyä sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. (Ikonen 2006, 149–160)

Nukketeatterin avulla voidaan vahvistaa lapsen itsetuntoa ja oppimista monilla eri osa-alueilla. Teatterinuket mahdollistavat runsaan roolileikki valikoiman ja nukken käyttäminen kehittää lapsen sosiaalisia taitoja. Teatterinukella esittäessään lapsi lumoutuu nukken rooliin ja auttaa lasta keskittymään. Kommunikointi ongelmista kärsivät lapset tai luonteeltaan ujut lapset voivat nukkejen avulla kokea olevansa vahvoja ja rohkeita, ja löytää itselleen rohkaisevan ilmaisu kanavan. Lapsen näytellessä teatterinukella myös hänen tunne-elämänsä taidot pääsevät kehittymään, sillä lapsi samaistuu helposti esiintyvän nukken tunteisiin. (Joronen, 2011, 30–32)

Myös dialoginen keskustelu on mahdollista saada aikaiseksi nukken avulla, sillä lapset puhuvat mielellään nukelle. (Aaltonen, 2002, 30–32) Vaikeasti ilmaistavat asiat lapsi saattaa huomaamatta kertoa nukken avulla, jotka muuten saattaisivat jäädä kertomatta. Nukketeatterileikeissä lapsella on mahdollisuus päästä luomaan kokonaan oma maailma, jossa voi esiintyä esimerkiksi hahmoja, tapahtumia, paikkoja, aikoja, tunnelmia. Leikin kautta lapsi voi samaistua nukketeatterin rooleihin, ja tuoda sitä kautta esiin omia ajatuksia, kokemuksia ja tunteita. Nukketeatterileikki kiinnostaa lapsia, koska se on yksinkertaista ja vaatimatonta, kuitenkin taianomaista. Mielikuvituksen rikkaudella saadaan pienestä luotua ainutlaatuista. (Baric 2009, 38) Nukketeatteri on tunnetaidoille merkityksellistä, sillä pienen lapsen on luonnollisempaa käsitellä tunteita toiminnan ja leikin kautta, kuin kertoa asiat sanallisesti. Tunteiden sanallistamisen taito ei ole vielä karttunut riittäväksi, vaikka sanavarastoa ja puhetaitoa jo olisikin runsaasti. (Halme & Susi, 2016, 7)

Nukketeatteri tarjoaa monitaiteellisella olemuksella paljon mahdollisuuksia soveltavaan työhön, koska se sisältää draamaa ja tarinoita, kuvataidetta, kädentaitoja, kohtaamista ja dialogia, symboliikkaa ja etäännytyttä, ääntä ja rytmiä, muodon muutoksia ja jopa vähän taikaakin. Monitaiteellisuuden vuoksi nukketeatterilla on mahdollista luoda monivaiheisia- ja muotoisia prosesseja, joissa katsoja voi kokea itseään eri tavoin. (Tawast, 2013, 96) Myös Halme ja Susi yhdistävät ajatuksensa

siitä, että nukketeatteri on usean taiteen ilmaisukeinon yhdistämällä merkittävä taiteen muoto varsinkin silloin, kun halutaan tarjota yksilöllisiä ilmaisun muotoja taidetoimintaan osallistuville. Vuorovaikutuksellinen nukketeatteri auttaa usein juuri siinä hetkessä koettuja tunteita ja tuntemuksia, sillä nukken kautta voi kokea asioita, jotka eivät tule esiin suorassa ihmiskontaktissa. Vuorovaikutuksen kannalta nukke on oivallinen keino yllättää ja yllyttää lapsi sellaisiin asioihin, joihin hän ei muuten pystyisi, koska nukke toimii niin äänitorvena kuin tulkkina ja kykenee muuttamaan muotoaan hetkessä. (Halme & Susi, 2020, 5)

Kun aivot käyttävät yhtä aikaa useita eri aistikanavia, voidaan varmistaa, että jokainen lapsi saa opetuksessa jotain oman aisti mieltymyksen mukaisesti. Taiteellinen toiminta avartaa ja antaa uusia näkökulmia sekä houkuttelee mukaan luovuuden maailmaan. Lapsen "minä" pääsee kehittymään eheäksi ja itsetunto vahvistuu taiteellisen toiminnan avulla. Taitavalla pedagogisella ohjauksella ja aikuisen omalla innostuksella saa hän lapset mukaan toimintaan sekä voi yltyä sellaiseen suoritukseen, jossa lapsi voi ylittää omat kykynsä ja itsensä (Luokkala 2018, s.13--18).

4.5 Nukketeatterin toteuttamismuodot

Nukketeatteria voidaan toteuttaa esitettävänä sekä yhdessä toteutettavana toimintana. Nukketeatteria on mahdollista tehdä monenlaisia nukkeja ja rekvisiittoja hyödyntäen. Kaappien kätöksessä kotona saattaa olla oikea aarrearkku nukketeatterin mahdollisuuksien maailmaan, katsele ja tutki esineen muotoa sekä anna mielikuvituksen lentää. Nuken voi valmistaa itse monista eri materiaaleista tai ostaa valmiina esimerkiksi käsi- tai sorminuken. Teatterinukke alkaa elää vasta silloin, kun näyttelet sillä ja äänitehosteet tekevät sen ajattelevaksi ja tunteväksi olennoksi. (Baric 1996, 11) Näyttämön saa tehtyä esimerkiksi tuoleja, pöytiä, pyyhkeitä ja lakanoita hyödyntäen.

Seuraavana on esitelty erilaisia nukketeatterin menetelmiä.

Käsinukke on kaikille tuttu hahmo, joka on helposti mukaan otettava sekä nopeasti käyttövalmis nukke. Käsinuken hyviä ominaisuuksia ovat sen notkeus ja nopeus sekä sillä voi hyvin tarttua kiinni esineisiin ja tavaroihin. Käsinukke toimii parhaiten näytelmissä, joissa on runsaasti toimintaa, rakentamista yms. (Joronen 2011, 21) Käsinuken sieluna toimii nukettajan oma käsi, ja vaihtelemalla esimerkiksi liikkeiden nopeutta ja asentoa saadaan nukella ilmastua tunteita ja tapahtumia. Käsinukella on usein avautuva suu, jonka avulla nukke voi johdattaa katsojat puhumaan tai toimintaan. Käsinuken etuna on myös sen edullisuus, sillä se voidaan yksinkertaisimmillaan valmistaa sukasta, hanskasta tai paperipussista. (Halme & Susi 2020, 12) Käsinuken tulisi olla näyttelijän käteen niin istuva, että se sopii kuin hansikas ja sen liikkeet saat aikaan sormien, ranteen ja käsivarren avulla. Käsinuken liikkuma mahdollisuudet ovat silloin suurimmillaan, jos sen nukettaja voi itse liikkua näyttämön takana. Käsinukke ei tarvitse näyttämöä, ehjä ja selkeä tausta olisi hyvä kuitenkin olla. Käsinuken käyttöä olisi hyvä harjoitella molemmilla käsillä alusta alkaen, jotta voi vaihdella nukken kulkusuuntia. (Baric, 1996, 21–35)

Käsinukesta pienempi versio on **sorminukke**, joka vetoaa hyvin pieniin katsojiin. Sorminukken voi toteuttaa naamioimalla omaa sormeja nukeksi, esimerkiksi piirtämällä kasvat ja korvat. Sorminukkeja myydään myös valmiina hahmoina ja niitä on helppoa valmistaa itse pienistä kangastilkuista. Etusormi on yleensä paras valinta sorminukken esittämiseen notkeutensa vuoksi. Pienikokoinen sorminukke ja pieni näyttämö tarvitsevat selkeän taustan erottuakseen. (Baric 1996, 18)

Pöytäteatteri (tunnetaan myös nimellä **paperiteatteri**) soveltuu parhaiten satujen, tarinoiden, kertomusten ja runojen esittämiseen. Pöytäteatterissa on yleensä yksi esittäjä, joka voi samanaikaisesti näytellä useammalla nukella. Esittäjä tekee myös äänimaailmaa tarinan kerronnan ohella. Pöytäteatterin nuket ja lavasteet ovat yleensä valmistettu paperista tai kartongista ja niitä liikutellaan hahmoin kiinnitettyillä tikkuilla. (Joronen 2011, 21) Pöytäteatteri on vanha nukketeatterin muoto, sillä jo 1800-luvulla eurooppalaiset käyttivät sitä kotonaan ajanvietteenä.

Suosituksi nukketeatterin muodoksi se on tullut helppouden vuoksi, sillä paperivalikoima on niin laaja ja niistä saa helposti valmistettua mitä erilaisimpia nukkeja ja lavasteita. Eduksi katsotaan myös se, että samasta hahmosta voidaan valmistaa monta eri versiota, joissa voi olla erona esimerkiksi ilmeet tai se voi katsoa yleisöä kohtisuoraan tai olla profiilikuva. (Halme & Susi 2020, 14) Pöytäteatterin saa nopeastikin rakennuttua arkisista tavaroista, ja matka sadun huikeaan maailmaan voi alkaa. Jotta pöytäteatterilla voi esittää yksin, on nuket ja rekvisiitat rakennettava hyvin pystyssä pysyviksi. Silloin on mahdollista liikutella useampaakin nukkeä. Pöytäteatterissa on mahdollista myös siirtyä jouhevasti ympäristöstä toiseen ja ottaa yleisö mukaan monenlaisiin tunnelmiin. (Baric 1996, 37–45) Pöytäteatteri antaa runsaat mahdollisuudet askarteluun, ja siinä voidaan toteuttaa esimerkiksi kokonaisia kaupunkia tai maisemia, jossa esitys tapahtuu (Arismo & Alopaeus, s.71). Paperiteatterin lumo on säilynyt tähän päivään asti, ja niitä pystyy valmistamaan itse mitä erikoisimmista paperiä ja pahviä valikoimista. Paperiteatterissa on mukavaa ja helppoa saada jotain uutta ilmettä nukelle ja hahmoille, riittää kun liimaa niihin uusia liikkuvia osia, tai hiuksia sekä erilaisilla päähineillä saa aikaan esimerkiksi ammatteja. Paperinukeista kannattaa askarrella kasipuoleisia, jotta niiden liike mahdollisuudet lisääntyvät. Lisäksi yleisöön selin päin oleva nukke voi ilmaista monia asioita ja tunteita, joita yleisö voi arvuutella. Se voi esimerkiksi vaihtaa ilmettä, syödä, itkeä koska yleisö näkee vain nukken selkäpuolen, silloin nukettajan tehtävänä on luoda liike ja äänimaailmaa niin, että se saa katsojat mielikuvituksen virtaan. (Baric 1996, 62)

Varjoteatteria toteuttaessa tarvitaan hyvä tila, valo, heijastava pinta, esine tai hahmo. Valkoinen lakana on paljon käytetty apuväline varjoteatterissa, jota vasten valo heijastaa hahmot ja esineet näkyviin. Heijastettavat varjokuvat ovat pelkistettyjä, ja niillä voi olla jokin liikkuva osa kuten heiluttettava häntä tai käsi. (Joronen, 2011, 21) Myös varjoteatteri on erittäin vanha nukketeatterin muoto, sillä sitä tiedetään käytäneen jo yli 2000- vuotta sitten. Varjoteatteri sopii hyvin lumoavaksi, muotojen ja runollisuuden ilmaisun välineeksi. Siinä voidaan hyödyntää myös omaa kehoa erilaisten esineiden ja materiaalien ohella varjoja tuottamassa. Varjoteatteri on usein mustavalkoista, ja sen vuoksi hahmon saa yksinkertaisimmillaan rakennettua pahvinpalan kiinnittämällä tikkuun. Värimaailmaa varjoteatteriin saa luotua esimerkiksi heijastamalla värikalvoja tai valaisemalla värikkäitä lasiesineitä. Varjoja saa luotua myös esimerkiksi taskulamppua heijastamalla seinille, mutta huoneessa on

oltava riittävän hämärä, jotta varjot muodostuvat. Pieni varjoteatteri näyttämö on helposti toteutettavissa pahvilaatikosta ja lakanan palasesta, jonka heijastuksen lähteenä toimii pöytälamppu tai taskulamppu. (Halme & Susi 2020, 24) Mitä pienemmät katsojat ovat varjoteatterissa, sitä enemmän pitäisi olla liikkuvia osia sekä kertomuksen olisi hyvä olla toiminnallisempi. Varjoteatterissa ei tarvita dramatisointia, vaan nuket ja hahmot liikkuvat tarinan juonen mukaisesti rauhalliseen ja tyylikkääseen tahtiin. Kaikenlaista soheltamista olisi pyrittävä välttämään ja nuket pidettävä samalla korkeudella kokoesityksen ajan. (Arasmo & Alopaeus 1992, 86–87)

Palikkateatteri on uudempi visuaalinen teatterin muoto, jonka on keksinyt kuvataiteilija Kai Ruohonen. Palikkateatteri rakennetaan eri puulajeista valmistetuista palikoista, jotka ovat erimuotoisia ja kokoisia. Palikoista kumpuava tyhjiys saa mielikuvituksen liikkeelle ja niistä voidaan muodostaa erilaisten tehtävien avulla omaan elämään tai tunteisiin sopivia hahmoja, muodostelmia, rakennelmia tai maisemia. (Halme & Susi 2020, 17)

Kurkistusnukke luo salaperäisen ja jännittävän ilmapiirin sillä sen yllättävä esiintyminen rikastuttaa jokaisessa hetkessä. Odotusta, jännitystä ja yllätystä täynnä oleva kurkistusnukke säilyttää tehonsa, jos maltat säilyttää sitä piilossa, ikään kuin joulukoristeitakin. Nukke otetaan esiin vain tarvittaessa ja sitten viedään taas pois, silloin sen vaikutus säilyy samanlaisena ollen tuttu- rakas, vanha uusi, aina yhtä odotettu. (Baric 1996, 46–49) Myös kurkistusnukke on helppo valmistaa itse tikusta, kankaasta ja pahvista.

Sauvanukke, Marionetti on lankojen avulla ohjattava nukke. Se on teatterinukeista liikkuvimman, sillä sitä voi kävelyttää, hiipiä, hyppiä, heiluttaa käsiä ja jalkoja ja liikunnallisuuden vuoksi se kykeneekin tulkitsemaan tunteita koskettavasti. Marionetti voi olla kooltaan suuri tai pieni, se vetoaa yleisöön ollessaan kooltaan minkä kokoinen vain. Sen ominaisuudet pääsevät kuitenkin parhaiten esiin suurella serminäyttämöllä, jolloin sen esittäjälle jää myös liikkumatilaa. Marionetilla voi tehdä herkkiä liikkeitä ja ilmaista siten tunteita kuten, nolostumista, iloa, mielipahaa, onnellisuutta jne. Vaikka kaikki teatterinuket tarvitset käytännön harjoittelua, on marionetti kaikkein haastavin sen notkeuden ja lankojen käsittelyn vuoksi. Nukketeatteri-konkari Maija Baric kirjoittaa, että juuri Marionetti sai hänet aikoinaan hakeutumaan nukketeatterikorkeakouluun. (Baric, 1996, 49–52)

Taulukko 1. Yhteenveto nukketeatterin toteuttamismuodoista

Käsinukke	Heti valmiina esitykseen ja toimii hyvin yksinkin käytettynä. Nopea ja notkea liikkeinen. Ei tarvitse erillistä näyttämöä.
Sorminukke	Pienikokoinen ja liikkuu vain sormen liikkeiden verran. Tarvitsee selkeän taustan erottuakseen.
Pöytäteatteri	Sopii parhaiten tarinoiden ja näytelmien esitykseen. Monipuolinen runsaan nukke ja rekvisiitta valikoiman puolesta.
Varjoteatteri	Heijastetaan yksinkertaisia hahmoja valkokankaalle. Sopii hyvin tarinoiden kerrontaan.
Palikkateatteri	Visuaalinen teatterimuoto, jossa palikoista rakennetaan tyhjiydestä hahmoiksi, rakennelmiksi tarinan, runon tai lorun kerronnan aikana.
Kurkistusnukke	Salaperäinen ja yllättävä nukke, joka vetoaa parhaiten pieniin katsojiin.
Sauvanukke, Marionetti	Monipuolinen, notkea ja runsas liikkeinen teatterinukke. Tarvitsee harjoittelua paljon herkän liikehännän vuoksi.

4.6 Nukketeatteriesityksen harjoittelu ja suunnittelu

Nukketeatteriin tutustumisen voi aloittaa monella tavalla, esimerkiksi tutustumalla satuihin, tarinoihin, runoihin, lauluihin tai vaikka lasten tekemään kertomukseen ja miettiä, miten sen voisi dramatisoida esimerkiksi käsi- tai keppinukeilla esitettäväksi. Kun esitettävä tarina on valittu, on seuraavaksi valittava nukketeatterin esitysmuoto ja suunniteltava esitykseen sopivat nukket ja lavasteet, musiikit ja äänet, valot ja näyttämö. (Arasmo ja Alopaeus 1992, 5) Pienenkin nukketeatteri näytöksen valmistaminen edellyttää tekijältään monta erilaisten asioiden huomioon ottamista, joten esityksen suunnitteluun on varattava riittävästi aikaa.

Esitystä on hyvä harjoitella itsekseen etukäteen, ja nukken käyttämistä ja liikuttamista harjoiteltava myös, ettei esityksessä tule yllätyksenä esimerkiksi käsinuken notkeus tai liikkumattomuus. Nukken käyttäytyminen olisi hyvä saada selville ja hyvä harjoitella pitämään sitä samalla korkeudella. (Arasmo ym 1992, 13) Ohjaaja voi esittää näytöksen itse lapsille tai näytös voidaan toteuttaa yhdessä lasten kanssa. Nukketeatteri näytös voidaan esittää valmiilla nukkeilla tai ne on mahdollista valmistaa yhdessä lasten kanssa. Käsinukkejen teko on mielenkiintoinen ja aikaa vievää urakkaa. Jos on kiire päästä harjoittelemaan esitystä, on hyvä valmistaa esimerkiksi paperista tehdyt keppinuket, jotka valmistuvat nopeasti. Keppinukkeja voidaan hyvin hyödyntää myös varjoteatterissa.

5 NUKKETEATTERIOSAAMISEN KEHITTÄMISTYÖ

5.1 Kehittämistyön suunnittelu

Kehittämistyön tavoitteena on hankkia itselle osaamisen taitoa nukketeatterinäyttelemiseen. Sen vuoksi perehdyin ensin huolella nukketeatterin historiaan ja merkitykseen, pedagogisiin mahdollisuuksiin, eri menetelmiin sekä nukketeatteriesityksen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Tutkittavaa aiheesta riitti paljon, ja tietoa löytyi hyvin runsaasti. Mielestäni sain kerättyä aiheesta tietoa hyvin ja olin valmis aloittamaan nukketeatteriesityksien suunnittelun.

Kuten kirjoitin luvussa 4.6. Arasmon ja Alopaeuksen esityksen ohjeistuksesta, sain yllättyä miten monta eri vaihetta ja asiaa yksikin nukketeatteriesitys esittäjältä vaatii. On tutustuttava esitettävään tarinaan, valittava menetelmä esitykselle, etsittävä tai askarreltava sopivat nuket ja lavasteet, suunniteltava musiikki- ja äänimaailma sekä valot ja näyttämö. Näiden lisäksi on varattava aikaa suunnitteluun ja harjoitteluun, että saadaan aikaiseksi onnistunut nukketeatteriesitys. (Arasmo & Alopaeus 1992, 5).

Koska kehittämistyön kohteena on minun oma osaamiseni, päätin toteuttaa nukketeatteriesitykset itse. Nukketeatteriesitykset toteutan Pyhäjärvellä 5- vuotiaiden muskarissa. Valitsin esityspaikaksi Pyhäjärven toimipisteen, koska opetan täällä useana päivänä viikossa, ja voin valmistella esimerkiksi näyttämön valmiiksi jo edellisenä päivänä. Myös kenraaliharjoitukset voin harjoitella edellisenä päivänä rauhassa ajan kanssa. Lisäksi minun on helppoa tuoda kotoa puuttuvat rekvisiitat ja tarvikkeet, kuten pöytävalaisin ja pöytäliina, joita työpaikalta ei löydy. Kehittämistyöhön osallistuva nukketeatteriesityksiä katsova 5- vuotiaiden muskariryhmä on sen vuoksi sopiva kohderyhmä, sillä he osaavat jo ilmaista oman mielipiteensä, ymmärtävät tarinan merkityksen ja osaavat ilmaista sekä havainnoida tunteita, joita esityksistä välittyy. Kohderyhmä pystyy vastaamaan tutkimuskysymyksiin, joita tulen esityksien jälkeen heille esittämään. Kohderyhmässä on yhteensä 6 lasta.

Koska käsinuket ja sorminuket ovat minulle entuudestaan tuttuja, vuosien aikana käytettyjä nukketeatterin menetelmiä, saavat ne jäädä tämän kehittämistyön ulkopuolelle. Palikkateatteriin ei löydy sopivaa välineistöä ja marionettinukkea ei myöskään ole nyt saatavilla, joten jätän nämä nukketeatterimenetelmät tutkimuksesta pois. Sen sijaan pöytäteatteri ja varjoteatteri kiinnostavat minua eniten, sillä niiden toteuttamisessa tulee ottaa huomioon monet erilaiset asiat, ja molemmat ovat minulle uusia menetelmä kokeiluja. Niiden kautta oma oppiminen ja edistyminen välittyy varmasti minulle itselle, sekä niiden toteuttaminen on täysin uusi ja monivaiheinen prosessi.

5.2 Kehittämistyön arviointi

Kehittämistyön nukketeatteriesityksissä arvioidaan onnistuneeseen esitykseen vaadittavat asiat, joita ovat:

TAULUKKO 2. Nukketeatteriesityksen itsearviointi kohteet

Arvioita kohde	Onnistuminen	Kehitettävää
1. Tarinaan tutustuminen		
2. Nukketeatterin esitysmuoto/metelmä		
3. Nuket ja lavasteet		
4. Musiikki ja äänet		
5. Valot ja näyttämö		
6. Suunnittelu ja harjoittelu		

Tarina on esityksen runko, jonka ympärille nukketeatteriesitys rakennetaan. Esitykseen on osattava valita oikean mittainen tarina, satu tai runo, joka on helposti ymmärrettävä ja katsottava. Tässä kehittämistyössä tutkin myös esityksen tuomia tunteita, joten esitettävän tarinan valinnalla on suuri merkitys. Erilaiset tarinat juonineen, käänneineen ja äänineen tuovat erilaisia tunnelmia ja tunnetiloja. Oikea ja onnistunut tarina herättää tunteita, on helposti seurattava ja ymmärrettävä sekä sopivan mittainen kestoltaan.

Nukketeatteriesityksen menetelmän valinta on tarkkaan harkittava, sillä menetelmän on sovitettava yhteen tarinan kanssa. Valittuun menetelmään täytyy löytää myös kaikki muut esitykseen tarvittavat asiat, kuten pöytä, valaistus ja rekvisiitta. Nukketeatterin eri menetelmät ovat minulle uutta käytännön kokeilua. Oma osaaminen ja sen edistyminen välittyy varmasti menetelmien käyttämisessä esityksissä.

Nukkejen ja lavasteiden etsiminen ja valmistaminen on minulle aivan uusi asia, joten koen sen hyväksi itsearvioinnin kohteeksi. Onnistunko löytämään tai askartelemaan sopivanlaiset nuket ja lavasteet, jotka sopivat esitykseen. Arvioin nukkejen ja lavasteiden valinnan onnistuneen, jos nuket sekä lavasteet ovat helposti tunnistettavat sekä kuvaavat hyvin tarinan hahmoja ja tunnelmaa.

Musiikki- ja äänimaailma elävöittävät esitystä ja lisäävät tunnetiloja. Erilaisille hahmoille täytyy luoda erilaiset äänet, kuinka siinä onnistun? Millaisia äänitehosteita kykenen tekemään ja hyödyntämään, jotka palvelevat myös esityksen esittämistä? Soitinten ja oikean musiikin hyödyntäminen on jo superkyvykkyyttä näin alkutaipaleella. Sen vuoksi en vaadi itseltäni vielä musiikki- ja soitinten soveltamista esityksessä, vaan tyydyn riittävään äänten muodostamiseen hahmoille sekä äänitehosteiden luomiseen.

Valaistus on oleellinen asia esityksessä, sillä kohdevalo tai menetelmään sopivan valaistuksen toteuttaminen näyttämölle on oleellinen asia esityksessä. Myös näyttämön on oltava sopiva niinkoon kuin taustojenkin puolesta, sillä erilaisille menetelmille sopii erilaiset näyttämöt. Jos onnistun luomaan nukketeatteriesityksiin sopivat valaistukset sekä näyttämöt (kuten varjoteatteri, pöytäteatteri), jotka palvelevat kyseistä nukketeatteriesitystä onnistuneesti, olen suorituksiin tyytyväinen. Koska opetustilassa on lähtökohtaisesti vähän valaistus mahdollisuuksia, on kriteerit alhaiset. Näyttämöitä on kuitenkin mahdollista rakentaa ja muovata kullekin esitykselle sopivaksi.

Nukketeatteriesityksen suunnittelu ja harjoittelu perusteellisesti on kuitenkin kaiken alku, jonka seurauksena onnistunut nukketeatteriesitys voidaan esittää. Jokainen nukketeatteriesitys on ainutlaatuinen ja erilainen, sen vuoksi ne tarvitsee miettiä asia kerrallaan toteutettavaksi. Huolellisen ja harkitun suunnittelun jälkeen on tärkeää muistaa myös harjoitella esitystä itsekseen läpi, jotta esityksen pystyy esittämään luonnollisesti, ulkoa kertoen ja on saanut nukketeatterin menetelmän hallintaan. On tärkeää osata liikuttaa nukkeja esityksen juonen tahdissa tai kyetä muodostamaan varjoja tarinan mukaisesti. Niiden hallinta ja omaksuminen vie aikaa.

Oman osaamisen edistymisen arviointi on kuitenkin tärkein arvioinnin kohde, sillä opinnäytetyön tavoitteena on oman ammattitaidon kehittyminen nukketeatterinäyttelemisen osajana. Kehittämistyön nukketeatteriesitykset mittaavat minun ammattitaitoni kehittymistä, joten itsearviointi on suoritettava kriittisesti. Pystynkö toteuttamaan nukketeatteriesityksen, jossa täytyvät onnistuneen nukketeatteriesityksen vaatimukset.

Esityksen aikana pyrin tekemään myös havainnointia lapsissa, jotka esitystä seuraavat. Miten he reagoivat esitykseen ilmeet, eleet, kehonkieli, äänet, keskittyminen. Selvittääkseni vastaukset tutkimusongelmiini, tulen kysymään kunkin nukketeatteriesityksen jälkeen kohderyhmältä seuraavat tutkimuskysymykset, taulukko 3, 28:

TAULUKKO 3. Nukketeatteriesityksen tutkimuskysymykset lapsille

Mikä esityksessä oli mukavaa?	Tämän kysymyksen vastaukset kertovat minulle, missä asioissa onnistuin esityksessä. Mikä oli hauskaa, mukavaa, jännittävää.
Millaisia tunteita sinulle tuli esityksestä?	Vastaukset kertovat minulle tunteista, joita lapset ovat saaneet ja kokeneet esityksen aikana. Millaisia tunne-elämyksiä pystyin lapsille tarjoamaan nukketeatterin välityksellä.
Haluaisitko kokeilla leikkiä äsken esitettyä nukketeatteriesitystä?	Vastaukset kertovat minulle, oliko esityksessä käytetty nukketeatterimenetelmä mielenkiintoinen ja heräsikö lapsissa mielenkiinto nukketeatterikohtaan.

5.3 Kehittämistyön nukketeatteriesitykset

Seuraavissa luvuissa esitellään nukketeatteriesityksien suunnittelua, harjoittelua ja käytännön toteuttamista.

5.3.1 Ensimmäinen nukketeatteriesitys, pöytäteatteri

Ensimmäiseksi nukketeatterinäytöksen menetelmäksi valitsin pöytäteatterin. Pöytäteatteriesitystä lähdän toteuttamaan Maija Baricin tuottaman *Esitys alkaa- teatterisatuja* materiaalin mukaan. Materiaali muodostuu 18 teatterisadusta sekä lukuisista kartonkiarkeista, joihin on painettu valmiiksi erilaisia nukkeja, hahmoja, eläimiä ja lavasteita. Esitys alkaa materiaali on täysin käyttämätön, joten nukkejen ja lavasteiden valmistamisessa riittää tekemistä. Maija Baric on kirjoittanut seuraavanlaiset ohjeet materiaalin mukaan, ja lähdän niiden mukaan näytöstä toteuttamaan.

1. Nukkejen valmistus. Leikkaa ja liimaa nuket valmiiksi.
2. Lavasteiden valmistus. Leikkaa, liimaa ja taittele lavasteet valmiiksi.
3. Näyttämön pystyttäminen. Etsi sopiva ja pöytä ja liina, jonka päälle pöytäteatteri kasataan, tarkista että lavasteet pysyvät pystyssä. Varaa pöydän taakse kaksi tuolia, toisessa istuu esittäjä ja toisen tuolin päällä pidetään nukkeja ja muuta tarpeellista rekvisiittaa.
4. Harjoittelu. Opettele satu niin monta kertaa, että pystyt sen kertomaan omin sanoin. Eläydy satuun, muuta ääntäsi eri roolihahmoille. Muista liikuttaa vain sitä nukkea, jolla puhut, muut pysyvät paikoillaan.
5. Esitys alkaa! Tee näytelmän alusta mielenkiintoinen, vältä kiirehtimistä tarinan kerronnassa ja näytellessä, anna yleisölle aikaa eläytyä näytelmän tapahtumiin. Muista hyödyntää äänitehosteet (koputukset, tömistykset, tuulen huminaa, sadetta) ja musiikkimaailmaa esimerkiksi kellopelillä,

kanteleella, huilulla esityksen elävöittämiseksi ja tunnelman korostamiseksi. Valaistuksella voit keskittää huomiota näyttämölle ja luoda esitykseen tunnelmaa.

Näiden ohjeiden siivittämänä askartelin ensin nuket ja lavasteet valmiiksi. Sitten siirryin tarinan valintaan. Päädyin valitsemaan ensimmäiseksi esitettäväksi nukketeatteritarinaksi *Rukkanen*, koska se on minulle tuntematon tarina ja siinä on sopivasti esitettäviä hahmoja (6 eläintä sekä paikallaan olevia lavasteita). Rukkanen sopii myös hyvin talven vuodenaikaan esitettäväksi tarinaksi. Tarinassa esiintyvät eläimet hiiri, sammakko, jänis, kettu, susi, karhu ja lavasteena käytetään oikeaa rukkasta, johon eläimet muuttavat asumaan yksi kerrallaan. Lisäksi pöydälle laitetaan lumisia puita tuomaan talven tuntua.

Opettelin ensin tarinan kertomaan ulkoa omin sanoin ja sitten otin kotona harjoituksiin mukaan myös nuket ja lavasteet. Harjoittelin pari kertaa nukeilla esityksen läpi, jonka jälkeen aloin lisäämään tehosteääniä, kuten askeleita ja eläimille omat äänen sävyt.

Ensimmäinen näytöksen päädyin esittämään muskaritunnin keskivaiheilla, jolloin olimme ehtineet jo lämmitellä, laulaa ja liikkua. Sitten tuntui luontevalta ohjata lapset paikoilleensa istumaan ja kertoa, että nyt alkaa nukketeatteriesitys! Silloin kuulin heti kommentteja; *Mukavaa! Jes! Kiivaa!* Näyttämö oli nopeasti valmis, sillä nostin pöydän lähemmäs lapsia ja peittelin sen hallaharsolla kuvastamaan lunta. Asettelin lavasteet paikoilleen ja otin pöydän taakse 2 tuolia, yhden minulle ja toisen nukeille. Esitys alkaa! Koska olin opetellut teatterisadun ulkoa ja harjoitellut sitä ennakkoon, minua ei jännittänyt esityksen toteuttaminen ollenkaan.

Kuva 1. Pöytäteatteriesitys, Rukkanen (Satu Pikkarainen 2021).

5.3.2 Toinen nukketeatteriesitys, Varjoteatteri

Toiseksi nukketeatteriesityksen menetelmäksi valitsin varjoteatterin, sillä sen esitysmuoto ja toteuttaminen on aivan erilainen kuin pöytäteatterissa. Varjoteatteri poikkeaa muista nukketeatterimenetelmistä eniten, sillä heijastetavista nukeista näkyy vain varjot, ei esimerkiksi kasvoja. Myös valaistus on täysin erilainen varjoteatterissa, mikä luo toisenlaisen tunnelman. Opetustila, jossa esitykset toteutetaan, on haastava varjoteatterin esittämiselle, koska tilassa ei ole valkoisia seiniä varjojen heijastamiselle ja seinät ovat myös hyvin rikkonaisia (ovet, ikkunat, kaapistot). Sen vuoksi suunnittelin pienen varjoteatterinäyttämön, johon heijastan varjot pöytävalaisimella. Minulla on kotona valmis pieni puinen nukketeatterinäyttämö esirippuineen, johon ripustin valkoisen lakanan. Kohdistamalla lakanaan valon näyttämön takana, voin heijastaa varjoja. Työpaikalla ei ole yhtään pöytävalaisimia, joten harjoittelin varjojen muodostamista kotona sopivan tuntuksella pöytävalaisimella, jonka otin mukaan esitykseen. Harjoittelin varjojen muodostamista myös peilin edessä, jotta sain käsityksen siitä, miltä varjot katsojalle näyttävät.

Tällä kertaa valitsin esitettäväksi tarinaksi *Kolme pukkia*, vanha perinteinen satu. Tämä esitettävä tarina löytyi myös Maija Baricin *Esitys alkaa!* teoksesta. Päädyin valitsemaan tämän tarinan, koska se on mielestäni selkeä esitettävä tarina varjoilla. Tässä esityksessä tarvitsee liikuttaa vain kahta hahmoa kerrallaan, joten se tekee varjoteatterin katsomisen luontevaksi. Tärkeää on huomioida esittäessä rauhalliset liikkeet, sillä varjot näkyvät hyvin ja kaikki ylimääräinen liikehdintä ja sählääminen tulee näkymään katsojille. Tarina oli minulle entuudestaan tuttu, joten kertasin sen kirjasta ja harjoittelin esittämään sen omin sanoin varjojen kera. Tein harjoitukset niin kotona kuin työpaikalla, sillä tilat ovat erilaiset.

Eräänä muskaripäivänä kerron kohderyhmälle, että tänään pääsette tutustumaan varjoteatteriin. Lapset ovat taas innoissaan, ja alkavat pohtia millaista se voisi olla. Muskaritunnin puolella välin laitan varjoteatterinäyttämön lattialle ja sytytän pöytävalaisimen kohdistamaan näyttämöä. Sammutan kattovalot ja esitys voi alkaa. Luokassa on hyvin hämärää, sillä ryhmä kokoontuu iltaisin ja talvi-iltojen pimeys on vielä voimakas. Varmistan oppilailta, ettei ketään pelota hämäräys. Sen jälkeen totean, että nyt alkaa varjoteatteriesitys, *Kolme pukkia*.

Näyttämön takana alan kertoa tarinaa ja tehdä varjoja. Pian havahdun siihen, että lapset ovat huomaamatta hiipineet istumapaikoiltaan ihan minun lähelleni kurkkaamaan varjojen muodostamista ja sen ihmettelyä. Tämä uusi ja ennenkokematon juttu kiinnostaa heitä niin paljon, että näytän heille nopeasti, kuinka teen varjot. Lupaan lapsille, että heti esityksen jälkeen he saavat itse kokeilla varjojen muodostamista. Nyt muistutan, että kuunnelkaa ja katsokaa esitys rauhassa omalla paikalla.

Esitys alkaa uudelleen. Tällä kertaa saan esitettyä esityksen sujuvasti loppuun. Koska luokassa oli niin hämärää, en voinut juurikaan havainnoida lasten ilmeitä. Tällä kertaa he myös istuivat hiljaa, en mielestäni kuullut mitään hymähdyksiä tai kommentteja esityksen aikana.

Kuva 2. Varjoteatteri näyttämö (Satu Pikkarainen 2021).

5.3.3 Kolmas nukketeatteriesitys, lasten kanssa yhdessä toteutettava nukketeatteriesitys

Kolmanneksi nukketeatterin harjoittelumuodoksi valitsin osallistavan nukketeatterin toteuttamisen yhdessä lasten kanssa. Lapset ovat jokaisen esityksen jälkeen kysyneet minulta, milloin he pääsevät esittämään nukketeatteriesityksen. Sen vuoksi päädyin valitsemaan kehittämistyön yhdeksi menetelmäksi osallistavan nukketeatterin. Koska nukketeatterimenetelmiä on monenlaisia, halusin antaa lapsille mahdollisuuden valita esityksen menetelmän. Otin töihin mukaan erilaisia nukkeja, kuten sorminuket, paperinuket, käsinuket sekä lavasteita. Työpaikalla oli valmiina aiemmin kasattu varjoteatteri, joka oli myös mahdollisuus valita esityksen menetelmäksi. Kun laitoin pöydälle eri materiaalit vaihtoehdoiksi, lapset valitsivat yhdessä pöytäteatterin esityksen menetelmäksi.

Tarinaa en voinut tällä kertaa valita ennakkoon, sillä en voinut tietää minkä nukketeatterimenetelmän lapset valitsevat esitykseen. Nukketeatterin esitysmuoto ja erilaiset nukket sekä hahmot määräävät sen, millainen tarina niillä voidaan toteuttaa. En voinut myöskään tietää, montako lasta sinä päivänä saapuu muskariin. Nukketeatteriin osallistuvien lasten lukumäärä ratkaisee esityksessä esitettävien nukkejen määrän. Olin kuitenkin kotona valmiiksi lukenut läpi Maija Baricin teatterisatuja-kirjan, selvittääkseni tarinoiden käsikirjoitukset ja tutkinut esitysten hahmojen määrät valmiiksi. Näin pystyin nopeasti kertomaan lapsille, millaisia tarinoita he voivat esittää muskarissa olevalla ryhmällä sekä valitsemallaan nukketeatterimenetelmällä. Lapsia oli tuolloin paikalla 6, ja kaikki halusivat näyttökseen osallistua. Esittelin heille vaihtoehdoiksi erilaiset tarinat, sekä tarinoissa esiintyvät nukket,

joista lapset saivat valita mieluisan tarinan. Vaihtoehtoina olivat *Pirtti*, *Rukkanen*, *Kakkara*, *Porsasurhea* ja *Orava heiluhäntä*. Pienen keskustelun ja pohdinnan jälkeen lapset valitsivat nukketeatteri-esitykseen tarinan *Orava heiluhäntä*. Orava heiluhäntä oli vaihtoehdoista ainoa, jossa esiintyy oikeita ihmisnukkeja oravan lisäksi. Muissa tarinoissa olisi ollut vain eläinhahmoja. Uskon ihmisnukkejen vaikuttaneen tarinan valintaan.

Tarinan valinnan jälkeen kerroin lapsille, mitä lavasteita esityksessä tarvitaan. He saivat kerätä ne materiaaleista sekä asetella näyttämön yhdessä. Tällä kerralla unohdin tuoda kotoa pöytäliinan esityspöydälle, mutta sen puuttuminen ei kuitenkaan ollut huomattava puutos, vaikka se olisi tehnyt pöydästä enemmän näyttämömäisen. Kun pöytä oli lavastettu ja lapset valmiina pöydän takana, muistin käydä sammuttamassa luokan takavalot. Sitten nukketeatteriesitys pääsi alkamaan.

KUVA 3, Nukketeatteriesitys yhdessä lasten kanssa (Satu Pikkarainen 2021).

6 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET, ANALYSOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Kehittämistyön tulokset ja analysointi

Ensimmäinen kehittämistyön nukketeatteriesitys oli pöytäteatteri. Menetelmän valinta oli sopivan tuntuinen ratkaisu ensimmäiseen esitykseen, koska käytössäni oli laadukas ja valmis materiaali kokonaisuus, jonka on koonnut ja miettinyt valmiiksi alan ammattilainen Maija Baric. Sen vuoksi kokematon nukketeatteriesittäjä sai hyvät lähtökohdat esityksen toteuttamiseen. Minun tarvitsi vain seurata ja edetä Baricin kirjoittamia ohjeita askartelussa, tarinan valinnassa, esityksen valmistamisessa sekä harjoitella nukketeatteriesitys kokonaisuutena itsekseen. Ohjeissa oli mainittu tärkeä neuvo esittäjälle, opettele kertomaan tarina ulkoa omin sanoin. Esitystä harjoitellessani huomasin, että kun osasin tarinan ulkoa, pystyin hyvin kiinnittämään huomiota nukkejen liikuttamiseen sekä äänien tuottamiseen. Huolellisen suunnittelun ja harjoittelun jälkeen minulle tuli tunne, että nyt olen valmis esittämään pöytäteatteriesityksen.

Esityksen aikana pystyin seuraamaan lapsia yllättävän hyvin. Nopeasti huomasin olevani hämmästynyt siitä, kuinka lapset todella seuraavat liikkuvia nukkeja, eivätkä edes vilkaisseet minua. Nukketeatteri vangitsi lapset esityksen lumouteen! Esityksen aikana kuulin iloisia hymähdyksiä, hieman naurua mutta eniten havaitsin hymyileviä suita ja hiljaisuutta. Yksi kommentti kajahti myös kesken esityksen, kun kettu aneli lupaa muuttaa rukkaseen asumaan. Tuolloin eräs lapsi huudahti; *"Älkää ottako sitä, se syö teidät"*. Nukketeatteriesityksen jälkeen kysyin lapsilta tutkimuskysymykset, taulukko 4:

TAULUKKO 4. Pöytäteatterin tutkimuskysymysten vastaukset:

Mikä esityksessä oli mukavaa?	<p>a) <i>-Oli hauskaa, kun hiiri muutti asumaan rukkaseen</i></p> <p>b) <i>-Minusta oli hauskaa, kun esityksessä oli oikea rukkanen, johon eläimet muuttivat asumaan</i></p> <p>c) <i>-Susi ja karhu olivat parhaita!</i></p> <p>d) e) f) <i>eivät vastanneet kysymykseen</i></p>
Millaisia tunteita sinulle tuli esityksestä?	<p>a) <i>-Lopussa oli jännittävää, kun karhu tuli tömistellen ja ajattelin, että mahtuuko sekin vielä rukkaseen asumaan</i></p> <p>d) <i>-Tämä oli mukava esitys, ja minua jännitti miten eläinten käy, kun ukko palasi hakemaan rukkasta</i></p> <p>c) b) <i>hauskoja tunteita tuli</i></p> <p>e) f) <i>eivät vastanneet kysymykseen</i></p>
Haluaisitko kokeilla leikkiä äsken esitettyä nukketeatteriesitystä?	<p>a), b), c), d), e), f) <i>-Joo!</i></p> <p>a), d) <i>-Se olisi mukavaa!</i></p>

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen vastauksista käy ilmi, että esittävä tarina oli mielenkiintoinen (a, b, c) ja myös rekvisiittana ollut rukkanen oli tärkeä asia esityksessä (b). Myös esityksessä olleet eläimet koettiin mieleiseksi (c). Toisella tutkimuskysymyksellä pyrin selvittämään esityksen tuomia tunteita lapsilla. Nukketeatteriesitys toi jännityksen tunteita kahdelle lapselle (a, d) ja hauskuuden tunteita myös kahdelle lapselle (c, b,). Kaksi lasta ei osannut kertoa esityksen tuomista tunteista tai kertoa, mikä esityksessä oli mukavaa. Kolmas tutkimuskysymys selvitti nukketatterin mielekkyyttä kohderyhmässä, jolloin kaikki yhdessä olivat sitä mieltä (a, b, c, d, e, f), että haluaisivat kokeilla leikkiä pöytäteatteria. Vastauksesta voidaan tulkita kohderyhmällä syntyneen mielenkiinto nukketatteria kohtaan.

Taulukossa 5 suoritan pöytäteatterin itsearviointia:

TAULUKKO 5. Pöytäteatterin itsearviointi

Arvioita kohde	Onnistuminen	Kehitettävää
1. Tarinaan tutustumisen ja valinta	Tarina oli hyvä valinta, sillä se oli sopivan mittainen, helposti esitettävä, seurattava ja ymmärrettävä. Tarina koettiin hauskaksi.	
2. Nukketeatterin esitysmuoto/ menetelmä	Pöytäteatteri oli hyvä valinta aloittelijalle, sillä toteutin sen valmiista Esitys alkaa- materiaalista.	
3. Nuket ja lavasteet	Nuket ja lavasteet askartelin valmiiksi painetuista kuvista, joten ne olivat selkeät, tunnistettavat ja tarinaan sopivat.	
4. Musiikki- ja äänimaailma	Onnistuin muuttamaan oman äänen jokaiselle hahmolle ja luomaan muutamia äänitehosteita, kuten askel ääniä.	Erlaisia äänitehosteita olisi voinut olla vielä enemmän, niiden keksimiseen kannattaa käyttää aikaa.
5. Valot ja näyttämö	Valaistus unohtui tällä kertaa kokonaan. Olisin voinut sammuttaa luokasta osan valoista, jolloin näyttämö olisi saanut kohdevalaistusta.	Seuraavalla kerralla täytyy muistaa valaistus paremmin.
6. Esityksen Suunnittelu ja harjoittelu	Olin onnistunut soveltamaan hankitun tiedon käytäntöön ja sen pohjalta pystyin toteuttamaan hyvän nukketatteriesityksen, joka sisälsi nukketatterin tunnuspiirteet.	Ennen esityksen alkua kannattaa vielä tarkistaa, että kaikki asiat ovat valmiina esityksen suoritukseen

Esitettävä tarina Rukkanen oli hyvä valinta, koska se oli sopivan mittainen kestoaltaan, helposti ymmärrettävä ja ajankohtainen talvella esitettäväksi. Aloittelevan nukketatterinäyttelijän oli mitään mainioin aloittaa tällä tarinalla, sillä siinä oli sopivasti liikuteltavia nukkeja ja niille oli helppoa luoda ää-

net sekä äänitehosteita. En käyttänyt esityksessä soittimia tai musiikkia, sillä en kokenut niille tarvetta. Äänitehosteita tein jokaiselle eläimelle oman äänen ja askeleiden muodossa. Pystyin myös eläytymään esittämiseen, joka onnistui huolellisen harjoittelun vuoksi. Näyttämö oli mielestäni sopiva kooltaan ja toimiva kokonaisuus, mutta valaistus unohtui huomioida täysin tässä esityksessä. Kotona harjoitellessa en käyttänyt tai huomioinut valaistusta, ajattelin että sitten virallisessa nukketatteriesityksessä jätän valot vain näyttämölle. Valaistus olisi tuonut kohdevaloa näyttämölle ja viimeistellyt esityksen.

6.1.1 Pöytäteatterin analysointi

Ensimmäisenä nukketatteriesityksenä esitetty pöytäteatteri jännitti minua alkuun valtavasti, koska minulla ei ollut minkäänlaista käsitys siitä, mitä kaikkea esitys tulee vaatimaan minulta ja miltä nukketatteria tuntuu esittää. Kun pääsin esityksen suunnittelussa ja harjoittelussa alkuun, sain huomata, miten mukavan asian äärellä työskentelen. Koska olin tekemässä jotain aivan uudenlaista, päätin tehdä kaiken huolellisesti ja perusteellisesti. Sen vuoksi pystyin esittämään vähäisellä kokemuksella mainion esityksen.

Koska hyödynsin esityksessä valmista materiaalia, olivat nuket, lavasteet ja tarina laadukkaita, ja niiden hyödyntäminen olivat hyvä askel kohti nukketatteria. Näyttämönä käytetty pöytä oli esityksessä juuri sopivan kokoinen ja rekvisiittana ollut valkoinen hallaharso sekä aito rukkanen loivat talven ja pakkasen tuntua. Mielessäni olin moneen kertaan suunnitellut ja ajatellut jättää esityksen aikana luokassa palamaan vain etuvalot, mutta minulla oli varmaan joku pieni alkujännitys, jonka vuoksi valaistus unohtui esityksessä huomioida kokonaan. Esitys meni kuitenkin hyvin, pystyin omasta mielestäni luonnollisesti ulkoa kertomaan tarinan sekä tekemään eläimille omat äänen sävyt ja muistin jopa äänitehosteiden teon askeleina. Elämäni ensimmäinen nukketatteria meni siihen nähden varsin hyvin. Muistan ajatelleeni esityksen jälkeen, että tämän oli mukavaa!

Tutkimuskysymysten vastaukset valottavat asioita, jotka koettiin mukavaksi. Kaksi lasta kertoi oikean rukkasen olleen hauska esityksessä, ja kun eläimet mahtuivat sinne asumaan. Myös esityksen nukkeina olleet eläimet koettiin mukaviksi. Tuloksista voidaan todeta, että rekvisiitalla on merkitystä. Olin kotona tarkkaan etsinyt sellaisen rukkasen, johon kaikki esityksen nuket mahtuvat sisälle, jolloin rukkanen ole täydellisesti sopiva esitykseen.

Toinen tutkimuskysymykseni käsitteli tunteita, joita lapset kokivat esityksen aikana. Kohderyhmästä 33,33 % kertoi kokeneensa jännityksen tunteita ja 33,33 % koki saaneensa hauskoja tunteita. Yksi lapsi kertoi saaneensa mukavia tunteita ja yksi lapsi ei vastannut kysymykseen mitään. Lopuksi kysyessäni haluavatko kohderyhmän lapset kokeilla äskeistä nukketatteria menetelmää, kaikki ilmoittivat halukkuuden nukketatterileikkiin. Näin ollen nukketatterimenetelmänä pöytäteatteri koettiin mielekkääksi menetelmäksi ja pystyin tuomaan tällä menetelmällä myös erilaisia tunne-elämyksiä lapsille.

6.2 Varjoteatterin tulokset

Varjoteatterin toteuttaminen vaati minulta paljon enemmän suunnittelua ja harjoittelua kuin pöytäteatteriesitys. Koska opetustila asetti lähtökohtaisesti haasteita varjoteatterin toteuttamiselle, oli jo

näyttämön muodostamista ja rakentamista mietittävä pitkään. Myös piirtoheitintä ei ollut käytettävissä, joka aiheutti varjojen heijastamiselle omat rajoitteensa. Suunnittelujen ja pohdintojen jälkeen päätin tyytyä rakentamaan kotona valmiiksi pienen varjoteatterinäyttämön, jonka sain hyvin kuljettua mukani muskariin. Kotona rakennetulla näyttämöllä oli omat etunsa, sillä pystyin peilin edessä harjoittelemaan varjojen muodostamista sekä testaamaan, mikä pöytävalaisin on tehokkain valonlähde varjoille. Päätin hyödyntää varjoteatterissa pöytäteatteriin valmistettuja nukkeja ja lavasteita, joten kaikki varjoteatteriin tarvittava materiaali oli minulla kotona valmiina.

Kun varjoja heijastetaan valaisimen avulla kankaalle, on heijastettavia hahmoja oltava vähän käytössä kerrallaan, jotta pystyy hallitsemaan esittämisen kokonaisuutena. Sen vuoksi lähdin etsimään tarinaa, jossa on rauhallinen liikehdintä hahmoilla sekä vähän varjojen muodostamista samanaikaisesti. Heijastettavien hahmojen ja lavasteiden tulisi olla myös selkeät ääriivoiltaan, koska niistä tulee näkymään vain varjot katsojille. Tutkiessani esitys alkaa- kirjaa pysähdyin kolme pukkia tarinan kohdalle, sillä siinä lavasteeksi riittää vain silta, jonka alla peikko asustaa ja sillan päällä kolistelee kävellä pukkeja yksi kerrallaan. Päätin valita kyseisen tarinan esitettäväksi varjoteatteriin, sillä peikon ja pukkien varjotkin näyttivät hyviltä ja tunnistettavilta.

Seuraavaksi opettelin kertomaan tarinan ulkoa omin sanoin, sillä olin sen kokenut pöytäteatterissa helpottavan esityksen kulkua. Tarinaa kertoessa aloin samalla harjoitella erilaisia äänenmuodostuksia pikkupukille, keskipukille, isolle pukille ja peikolle. Lisäksi harjoittelin pukkien sorkkien kopsetta erilaisina koputuksina lattiaan ja pöytään. Muita äänitestejä tai musiikkia ei tullut mieleeni, joita olisin esityksessä voinut hyödyntää. Alkuhaasteiden jälkeen sain kuitenkin varjoteatterin harjoiteltua esitettäväksi helmikuun talvi-illan muskariin.

5-vuotiaiden muskari oli taas puolella välissä, kun ajattelin toteuttaa varjoteatteriesityksen. Taas lapset iloitsivat, kun kerroin seuraavaksi vuorossa olevan nukketeatteriesityksen, tällä kertaa vuorossa varjoteatteri. Kaikki oli nopeasti valmiina esitykseen: pieni näyttämö ja pöytävalaisin vain paikoilleen, nuket näyttämön taakse odottamaan ja lavasteena oleva silta kiinni nuppineuloilla kankaaseen. Sitten sammutin luokasta kattovalot, palamaan jäi vain varjojen muodostuksessa käytettävä pöytävalaisin, joten luokassa oli aika hämärää ulkona vielä talvi-illan pimeyden ollessa. Esityksen jälkeen esitin tutut tutkimuskysymykset kohderyhmälle, taulukko 6, 37:

TAULUKKO 6. Varjoteatterin tutkimuskysymysten vastaukset

Mikä esityksessä oli mukavaa?	<i>b) Esitys oli mielenkiintoinen!</i> <i>d) Varjot olivat hauskoja, niitä oli kiva katsella!</i> <i>a) Tämä oli hauskaa, kun ei tiennyt minkälaisia varjoja tulee taas esiin</i> <i>c) e) f) eivät vastanneen kysymykseen</i>
Millaisia tunteita sinulle tuli esityksestä?	<i>a) Se oli jännittävä, koska se peikko pelotelti pukkeja.</i> <i>b) d) e) f) Niin oli!</i> <i>c) Hauska esitys oli, koska jännitti vähän!</i>
Haluaisitko kokeilla leikkiä äsken esitettyä nukketheateriesitystä?	Kaikki lapset halusivat kokeilla varjojen muodostamista esityksen jälkeen, joten menetelmä oli mieluisa.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen vastaukset kertovat, että varjoteatteri menetelmänä oli mukava ja mielenkiintoinen. Varjoteatteri on harvemmin nähtävä nukketheaterin esitysmuoto, joten se oli kohderyhmälle aivan uusi kokemus. Siksi varjojen muodostaminen kiinnosti lapsia niin paljon, että jouduin aloittamaan esityksen kahteen kertaan, kun he tulivat ensimmäisen aloituksen jälkeen ihmettelemään, kuinka varjoja tehdään.

Varjoteatteri toi viidelle lapselle jännityksen tunteita, kysyessäni tunteiden kokemista kysymyksellä kaksi. Yksi lapsi kertoi jännityksen lisäksi varjoteatterin tuoneen hauskoja tunteita. Arvioin omassa mielessäni, että luokassa ollut vahva hämäryys toi oman lisänsä jännittävään tunnelmaan tämän kertaisessa varjoteatteriesityksessä. Ketään ei kuitenkaan pelottanut, tai he eivät myöntäneet, kun kysyin asiasta. Sitten lapsilla olikin jo kiire päästä kokeilemaan varjojen muodostamista. Jokainen sai pienen hetken vuorollansa käydä kokeilemassa varjojen tuottamista omalla kädellä ja valitsemallaan keppinukella. Yllättävää oli huomata, että he luonnollisesti alkoivat myös heti esittää ja puhua hahmoilla varjojen muodostamisen ohessa. Varjoteatteri osoittautui erittäin tykättyksi menetelmäksi, esityksen jälkeen ei jääty mietiskelemään äsken koettua, vaan nopeasti lapset halusivat päästä itse kokeilemaan varjojen tuottamista. Suorastaan hämmäntynyt olotila oli itsellä taas tässä vaiheessa, kun seurasin lasten varjojen muodostamista ja aistin heidän mielenkiintonsa ja nautinnon siitä kaikesta.

Suoritan varjoteatterin itsearviointia taulukossa 7, 38:

TAULUKKO 7. Varjoteatteriesityksen itsearviointi

Arvioitava kohde	Onnistuminen	Kehitettävää
1. Tarinaan tutustuminen ja valinta	Omasta mielestä tarina oli hyvin valittu. Se oli helposti esitettävä varjoilla, sen ymmärtäminen oli helppoa ja kesto tuntui taas hyvältä.	
2. Nukketeatterin esitysmuoto/ menetelmä	Varjoteatteri oli mainio menetelmä, niin erilainen ja kiehtova. Kannatti valita kokeiltavaksi.	
3. Nuket ja lavasteet	Varjot olivat selkeitä ja tunnistettavissa olevia nukkeja. Lavasteena oli vain silta kiinnitettynä kankaaseen tällä kertaa, se oli riittävä koska tarinan tapahtumat sijoittuivat sillalle	Sorkkien kopinaa olisi voinut soittaa hyvin kapuloilla tai putkipenaalilla, mutta ei tullut mieleeni esitystä harjoittellessa.
4. Musiikki ja äänimaailma	Äänenmuodostukset menivät hyvin, pystyin muuttamaan pukeille ja peikolle omat äänen sävyt sekä luomaan äänitehosteita	
5. Valot ja näyttämö	Valaistus onnistui nyt hyvin, sillä varjoteatteri vaatii omanlaisensa valaistuksen ja pimeyttä. Näyttämö oli pieni mutta toimiva.	Seuraavan kerran toteutan suuremman näyttämön varjoteatteriin, jotta esittäjälle jää enemmän tilaa.
6. Suunnittelu ja harjoittelu	Hyvin harjoiteltu varjojen heijastaminen ja tarinan kerronta ulkoa omin sanoin takasivat onnistuneen esityksen	Jos katsojat eivät ole ennen nähneet varjoteatteri, kannattaa ensin näyttää heille, miten varjoja tehdään

Tarinan valinta oli hyvä myös tällä kerralla, sillä se oli helposti opittavissa ulkoa kerrottavaksi ja se sopi mainiosti varjoteatteriin esitettäväksi. Tarinan juoni oli myös helposti ymmärrettävä ja selkeä kulkuinen. Varjoteatteri oli menetelmänä hyvin valittu, sillä se oli minulle uuden oppimista ja lapsille uusi kokemus myös. Varjoteatteria esitetään harvemmin ja se on ainutlaatuinen menetelmä tuomaan uusia kokemuksia ja elämyksiä. Nuket ja lavasteet olivat esitykseen sopivia, tunnistettavia ja helposti heijastettavia.

Näyttämö oli pieni tällä kerralla, mutta palveli hyvin tämän esityksen toteutuksessa. Jos lavasteita ja nukkeja olisi ollut enemmän esillä samanaikaisesti, ei tämä näyttämö olisi ollut riittävän iso. Ensi kerralla esittäessäni varjoteatteri pyrin rakentamaan isomman näyttämön, jotta minulle jää näyttämön takana enemmän tilaa liikkua. Nyt jouduin pysyttelemään pienessä tilassa, sillä minun ylimääräinen liikehdintäni olisi näkynyt lapsille ja voinut häiritä esityksen katsomista. Varjoteatteri vaati paljon huolellista suunnittelua ja harjoittelua, jonka seurauksena oli hyvä varjoteatteriesitys.

6.2.1 Varjoteatterin tulosten analysointi

Varjoteatterin toteuttamista sain pohdiskella esityksistä eniten, kuinka saan sen toteutettua ottaen huomioon luokkatilan asettamat haasteet näyttämölle. Onneksi sain kokeiltua varjoteatterin käytännössä, koska sen suosio ja ainutlaatuisuus oli niin yllättävä! Suuri kiinnostus varjoja ja niiden heijastamista kohtaan lasten osalta osoitti, että nyt he saavat kokea ensikerran jotain aivan uutta ja ihmeellistä. Vaikutus ja ihmeellisyys oli suorastaan hämmentävää, käsin kosketeltavaa. Alkuhaasteiden jälkeen lopputulos kyllä palkitsi tämän nukketeatteriesityksen. Kun varjoteatteriin käytännönosaa- mista harjoittelee ja oppii, on sen käyttäminen jatkossa helpompaa.

Varjoteatteriesityksen suunnittelun aloitin näyttämön kautta, koska lopulta valmistui pieni näyttämö, jonka koko vaikutti myös tarinan valintaan. Esitys alkoi kirjasta valitsin kolme pukkaa tarinan, sillä sen vähäinen nukke määrä sekä rekvisiittana ollut yksi silta olivat juuri sopivan kokoiset minun tekemälle näyttämölle. Silta oli kiinni näyttämön lakanassa, joten esityksessä tarvitsi tehdä varjoja vain tarinan nukeille. Kannatti harjoitella varjojen muodostamista kotona peilin edessä, jotta sain käsityksen siitä, miltä varjot katsojille näyttävät. Myös monien valaisimien kokeilu heijastuksessa auttoi löytämään parhaan valaistuksen. Tälläkin kerralla ulkoa opeteltu tarina auttoi minua eläytymään esitykseen ja pystyin hyvin keskittymään samalla varjojen muodostamiseen. Jo vähän kertynyt kokemus, tarkka suunnittelu ja huolellinen harjoittelu olivat hyvät elementit onnistuneeseen esitykseen. Olin tällä kertaa vielä tyytyväisempi omaan suoritukseen nukketeatterinäyttelijänä, sillä tämän kertainen menetelmä oli haastavampi toteuttaa.

Varjoteatterissa 33,33 % oli sitä mieltä, että varjot olivat hauskoja ja mielenkiintoisia. Jännityksen tunteita varjoteatteri toi 83,33 % kohderyhmässä ja yksi lapsi kertoi esityksen tuoneen hauskoja tunteita. Varjoteatteri toi huikean määrän jännityksen tunteita, uskon myös pimeyden esityksen aikana vaikuttaneen jännityksen määrään. Tällä kertaa ei nukketeatterin menetelmän mielekkyyttä jäänyt epäselväksi, sillä jo esityksen alussa lapsille piti näyttää kuinka teen varjoja. Esityksen jälkeen jokainen lapsi sai kokeilla varjojen muodostamista, jolloin havaitsin sen olevan erittäin mielenkiintoista ja mukavaa.

6.3 Lasten kanssa yhdessä toteutettava nukketeatteriesitys

Kolmanneksi nukketeatteriesityksen menetelmäksi valitsin lasten kanssa yhdessä toteutettavan esityksen, koska he toivoivat sitä niin paljon. Lähtökohtana esitykselle oli se, että minä ohjaan ja opastan heitä mahdollisimman paljon mutta lapset saavat valita esityksen toteutustavan sekä tarinan ja kaiken muun tarvittavan. Tiesin valintoihin menevän paljon aikaa koska esimerkiksi näyttämö pitää laittaa sekä lapset saavat asetella kaiken rekvisiitan, joten varasin tälle esitykselle aikaa koko tunnin. Minulla oli mukana tälle kerralle tarvikkeet niin varjoteatteriin, pöytäteatteriin sekä sormi- ja käsinuket. Olin kerännyt myös rekvisiittaa kotoa mukaan varmuuden vuoksi.

Tarinaa en valinnut etukäteen, koska minun tarvitsi tietää, montako lasta muskariin saapuu, sillä se ratkaisi esitettävien nukkejen määrän. Kaikki 6 lasta saapuivat muskariin, eli koko ryhmä oli tuolla kertaa paikalla. Muskarin alkulaulun jälkeen aloin lapsille esitellä nukketeatteriesityksen menetelmä vaihtoehtoja, joka olikin heille helppo valinta. Kaikki pyörittivät ja tutkivat pöytäteatterin nukkeja ja

rekvisiittaa innokkaasti. Kun menetelmäksi oli valittu pöytäteatteri, pääsimme valitsemaan niillä esitettävää tarinaa. Olin kotona katsonut valmiiksi esitettäviä tarinoita, joita ryhmä voi esittää pöytäteatterilla. Esittelin tarinoiden nimet sekä niissä esiintyvät nuket, joista ryhmä valitsi esitettäväksi tarinaksi *Orava Heiluhäntä*.

Tarinan valinnan jälkeen kerroin, mitkä nuket tarinassa esiintyvät, jolloin lapset saivat kerätä ne pöydältä. Seuraavaksi luettelin tarinassa tarvittavan rekvisiitan, jotka lapset saivat taas poimia pöydältä. Sitten nostimme esityspöydän paikoilleen, ja lapset pääsivät laittamaan rekvisiittaa paikoilleen. Eräs lapsi huomasi tässä vaiheessa, että on hyvä sammuttaa osa kattovaloista pois. Valaistuksen määrään lapset olivat tyytyväisiä. Tässä vaiheessa lapset harjoittelivat nukkejen liikuttamista pöydän takana antamieni ohjeiden mukaisesti. Havaitseen, että pöytä on liian ahdas kuudelle lapselle mutta parempaakaan vaihtoehtoa ei ole käytettävissä. Lopulta lapset saavat asettauduttua valmiiksi esityspaikoilleen ja kaikki on valmiina nukketeatteriesitystä varten.

Esitys pääsee alkamaan, minä olen tarinan kertoja koska olen ainut lukutaitoinen henkilö ryhmässä. Rauhalliseen tahtiin luen tarinaa ja opastan samalla nukkejen liikuttamisen kanssa. Esityksessä Orava heiluhäntä oli kahdella hahmolla enemmän liikettä ja repliikkejä kuin toisilla tarinan hahmoilla. Tarinan puolivälissä alkoivat vasta muiden nukkejen roolit esityksessä. Tarinaa en ehtinyt mennä vasta muutamia repliikkejä, kun yksi lapsista kysyi; *milloin on minun nukan vuoro esiintyä?* Ennen esitystä olin kertonut ohjeet, että omaa nukkea liikutetaan vain silloin, kun siitä tarinassa puhutaan ja muulloin odotetaan vuoroa. Huomasin hyvin nopeasti, että esitysvuoroa odottavat lapset alkoivat harmistua odottamisesta. Silloin koin hyväksi mainita, että kaikki pääsevät kyllä esiintymään, täytyy malttaa odottaa vuoroansa ja kuunnella samalla tarinan kerrontaa.

Nukketeatteriesitys saadaan esitettyä loppuun saakka ja minulla on helpottunut olo. Sitten pääsen esittämään lapsille tutkimuskysymykset, taulukko 8:

TAULUKKO 8. Nukketeatteriesitys 3, tutkimuskysymysten vastaukset

Mikä esityksessä oli mukavaa?	<i>a) Mukavaa oli saada oma nukke ja esittää</i> <i>b) Kiva oli leikkiä nukketeatteria</i> <i>c) Keppinuket olivat hienoja</i> <i>e) Näyttämö oli mukava tehdä</i> <i>d) f) eivät vastanneet kysymykseen</i>
Millaisia tunteita sinulle tuli esityksestä?	<i>a) Tulin iloiseksi, kun pääsin esittämään</i> <i>d) Minusta oli kivaa, mutta en meinannut jaksaa odottaa vuoroa</i> <i>b) Tämä oli hauskaa!</i> <i>c) e) f) eivät vastanneet kysymykseen</i>
Haluaisitko kokeilla leikkiä äsken esitettyä nukketeatteriesitystä?	Tämä kysymys ei tällä kerralla palvellut prosessia, sillä kohderyhmä osallistui nukketeatterin toteuttamiseen ja pääsivät kokeilemaan nukketeatteria.

Mikä esityksessä oli mukavaa kysymyksen vastaukset kertovat, että nuket ja niillä esittäminen sekä leikkiminen olivat mukavaa. Myös näyttämön tekeminen koettiin mukavaksi. Kun lapset

saivat itselleen keppinuket, havaitsin heissä suurta iloa. Myös rekvisiitan asettelu ja kaikki yhteistyö sujui heiltä hienosti. Millaisia tunteita sinulle tuli esityksestä kysymys toi esiin, että iloisien ja hauskojen tunteiden lisäksi turhautuminen toi lapsille negatiivisia tunteita. Vain yksi lapsi mainitsi ääneen odottamisen tuntuneen epämukavalta, mutta esityksen aikana havaitsin turhautumista useassa lapsessa, jotka odottivat esiintymisvuoroa nukkensa kanssa. Tutkimuskysymyksistä viimeinen ei tällä kertaa palvellut tutkimusta, sillä lapset olivat saaneet kokeilla ja toteuttaa itse esitystä, jota olivat usean viikon ajan toivoneet.

Taulukossa 9 suoritan kolmannen nukketeatteriesityksen itsearviointia:

TAULUKKO 9. Lasten kanssa yhdessä toteuttavan nukketeatteriesityksen itsearviointi

Arvioita kohde	Onnistuminen	Kehitettävää
1. Tarinaan tutustumisen ja valinta	Orava heiluhäntä ei ollut paras tarina esitettäväksi sillä, nukkejen esiintymiset jakaantuivat epätasaisesti. Tarinan valinta oli tällä kertaa epäonnistunut.	Tarina kannattaa lukea läpi ennen esitystä, jolloin se on lapsille helpompi lähteä esittämään. Opettajan kannattaa valita tarina itse, sillä hän tuntee tarinat sisällön ja tapahtumat.
2. Nukketeatterin esitysmuoto/menetelmä	Osallistava pöytäteatteri lasten kanssa, oli toimiva menetelmä.	
3. Nuket ja lavasteet	Nuket ja lavasteet olivat valmiiksi askarreltuja, joten ne olivat mitä mainioimmat.	Olisi voinut olla vielä enemmän vaihtoehtoja rekvisiittaan, sillä nyt esitys toteutettiin koko pöydän alueella.
4. Musiikki- ja äänimaailma	Minä toimin tarinan kertojana ja äänien toteuttajana. Tämä jäi hieman puutteelliseksi tällä kertaa, sillä jouduin opastamaan lapsia niin paljon esityksen aikana.	Ohjauksen ohessa en kyennyt tuottamaan äänitehosteita tai luomaan hahmoille omia ääniä.
5. Valot ja näyttämö	Valaistus oli hyvä, sillä lapset halusivat sammuttaa itse luokan valoja mieleiseksi. Myös lasten itse laittama näyttämö oli heille mieluinen, toki pöytäliina olisi tuonut viimeistelyn tunnelman. Mutta esityspöytä oli aivan liian pieni 6 lapselle. Esittäminen oli ahdasta.	Valaistus vaihtoehtoja oli vähän, mutta hienosti lapset ymmärsivät sammuttaa valot muualta, ja jättää vain näyttämön ylle valaistuksen.
6. Suunnittelu ja harjoittelu	Osallistavaa nukketeatteria en voinut itse harjoitella ennakoon, mutta olisin voinut ennakoita ja tehdä nukketeatteri harjoituksia ennakoon lasten kanssa, jolloin nukkejen liikuttaminen olisi ollut rauhallisempaa.	Esitettävä tarina kannattaa lukea lapsille ensin läpi, jotta se tulee tutuksi. Nukkejen liikuttamista kannattaa myös harjoitella etukäteen. Annoin lapsille liikaa vapauksia ja valintoja, mutta toisaalta se oli heidän itsensä toteuttama.

Tarinan valinta epäonnistui tällä kertaa, sillä epätasaisesti jakautuneet roolit ja esittämisvuoron odottaminen aiheuttivat turhautumista ja esitykseen keskittymistä. Lapset valitsivat itse pöytäteatterin menetelmäksi, joka oli heille mieluinen ja toimiva ratkaisu. Käytössä oli valmiit nuket ja lavasteet Esitys alkaa kokonaisuudesta, jotka sopivat hyvin tarinaan. Nuket olivat selvästi lapsille mieluisia, sillä havaitsin heissä ihailevia katseita nukkeja kohtaan. Tällä kertaa luin tarinan suoraan kirjasta ja samalla opastin lapsia nukkejen liikuttamista. Sen vuoksi ääni- ja musiikkimaailma oli tässä esityksessä tyydyttävä, sillä luin lähes koko tarinan omalla puheäänellä. Lapset laittoivat valot ja näyttämön mieluisaksi ja olivat siihen itse tyytyväisiä, joten silloin olin minäkin.

Harjoittelu ja suunnittelu jäi minun osaltani tässä esityksessä hyvin puutteelliseksi. Tämä nukkeatteriesitys näytti minulle, että lasten kanssa on harjoiteltava esityksen osia pienissä palasissa vähitellen, jotta he esimerkiksi oppivat liikuttamaan nukkeja ja osaavat odottaa omaa esitysvuoroansa. Myös ääni- ja musiikkimaailmaa voisi miettiä yhdessä etukäteen ja toteuttaa sitten esityksessä.

6.3.1 Lasten kanssa yhdessä toteutetun nukketeatteriesityksen tulosten analysointi

Lasten kanssa yhdessä toteutettava nukketeatteriesitys oli menetelmistä haastavin ja opetti minulle monia asioista. Esimerkiksi keppinukkeja kannattaa hyödyntää tunnilla enemmän, jotta niiden käsittely tulee tutuksi. Niillä voisi harjoitella pieniä tarinoita ja lauluja kerrottavaksi useammin. Jos lapset esittävät nukketeatteriesityksen, kannattaa valita tuttu tarina tai kertoa tarina läpi jo vaikka edellisellä tunnilla, jotta se on lapsille luonteva esittää. Silloin he tietävät, mitä tarinassa tapahtuu, milloin omat esitysvuorot ovat tulossa ja jaksavat varmasti paremmin odottaa omaa vuoroansa. Myös äänimaailmaa voisi miettiä yhdessä, ja pohtia esimerkiksi mikä soitin voisi kuvastaa askeleita tai vaikka lentämistä, juoksua jne. Näin alkuhuumassa kaikki lapset halusivat tietenkin olla esittämässä nukkeilla, mutta jatkossa osa voisi olla esimerkiksi tuottamassa ääniä soittimilla, jolloin esitystä olisi helpompi ohjata.

Tämä esityskerta toi minulle eniten tietoa taidoista, joita minun tarvitsee vielä kehittää ja harjoitella. Osallistavassa nukketeatterissa korostuu etenkin ohjaamisen ja opastamisen taito, joista minulla ei ollut tietämystä entuudestaan nukketeatterin osalta. Toisaalta tässä arvioidaan esitystä eri näkökulmasta, kun en ollutkaan itse esittäjän roolissa vaan ohjaamassa nukketeatteriesitystä. Tällä kerralla sain paljon kokemuksellista oppimista, jota voi saada vain kokeilemalla. Käytäntö opettaa ja tällä menetelmällä sain kerättyä paljon ideoita ja tietoa, jota voin alkaa kehittää ja harjoitella seuraavaa osallistavaa esitystä varten.

Onnistuneen nukketeatterin esityksen kriteerit jäivät nyt vajaaksi, toki näyttämö, rekvisiitta, valmiit nuket ja valaistus oli lasten valitsemat ja laittamat, joten ne olivat esityksessä kohtuulliset. Annoin kuitenkin ehdottomasti liikaa vapauksia lapsille, esimerkiksi tarinan valinnassa. Koska olin lukenut kaikki esitettävien tarinoiden vaihtoehdot kotona läpi, olisi minun itse pitänyt valita sellainen tarina, joka olisi ollut roolijaoltaan ja juoneltaan selkeä ja tasapuolinen kaikille. Tarina olisi kannattanut lukea läpi ensin, ennen kuin lähdimme sitä kokeilemaan nukkeilla esitettäväksi. Samalla olisi voinut miettiä myös musiikki- ja äänimaailmaa esitykseen. Koska olin ryhmässä ainut lukutaitoinen jouduin

tietenkin itse lukemaan tarinan ääneen, samalla ohjaamaan ja opastamaan. Esitys saatiin kuitenkin vietyä loppuun asti, mikä oli hyvä saavutus.

Tuloksissa todetaan, että 50 % lapsista koki nuket ja niillä leikkimisen ja esittämisen mukavaksi asiaksi. Yksi lapsi kertoi myös näyttämön ja rekvisiitan asettelun olleen mukavaa. Tällä kertaa nukketatteri aiheutti 50 % ilon tunteita, mutta yksi kertoi kokeneensa negatiivisia tunteita turhautumisen vuoksi. Oman esitysvuoron odottaminen tuntui hänestä pitkästyttävältä. Tein myös samanlaisia havaintoja useammassa lapsessa, jotka joutuivat esityksen alussa odottamaan esitysvuoroansa, mutta he eivät ilmaisseet turhautumistansa ääneen. Ilmeet, eleet ja huokailut kuitenkin paljastivat pitkästyksen.

6.3.2 Analyysien yhteenveto

Kun lähden vertailemaan kolmea käyttämäni nukketatterin menetelmää keskenään, yhdistää niitä kaikkia lapsien kokemat tunteet. Kaikki menetelmät olivat hyvin erilaisia keskenään, ja sen vuoksi niissä korostuu tärkeäksi koettuina asioina hyvin erilaiset asiat, kuten koettujen tunteiden laatu sekä esityksessä mukaviksi koetut asiat.

Kun verrataan nukketatteriesityksissä lapsien nimeämiä mukavia asioita keskenään, nousee niistä esille rekvisiitta (rukkanen), nuket ja varjot sekä nukeilla leikkiminen tärkeimmiksi asioiksi. Kaikki menetelmät miellettiin mukaviksi ja niitä jokainen lapsi halusi kokeilla. Vastausten tulokset jakaantuvat niin tasaisesti, että voidaan lasten kommentteista tulkita kaikkien menetelmien olleen yhtä mukavia. Myös lasten halukkuus menetelmien kokeiluun oli jokaisella kerralla 100 %, joten nukketatteriesitykset ja menetelmät koettiin erittäin kiinnostaviksi.

Halusin tässä tutkimuksessa myös selvittää, millaisia tunnereaktioita nukketatteriesitykset tuovat lapsille. Suurimman tunnereaktiotuloksen sai varjoteatteri 83,33 % koetuilla jännityksen tunteilla, ja kun lukemaan lisätään yhden lapsen kokema hauskan tunne, toi varjoteatteri jokaiselle lapselle tunne-elämyksiä. Pöytäteatteri antoi toiseksi eniten tunne-elämyksiä, mutta tunteet jakautuivat jännittäviin ja hauskoihin tunteisiin, prosenttimäärä tunteilla yhteensä 66,67 %. Lasten kanssa yhdessä toteutettava nukketatteriesitys toi 50 % ilon tunteita ja negatiivisia tunteita 16,67 %, koettuja tunteita yhteensä 66,67 %.

Taulukko 10, Yhteenveto nukketeatteriesityksien tuloksien analyseistä

	Mukavat asiat	Esityksien tuomat tunteet	Haluaisitko kokeilla nukketeatteria?
Pöytäteatteri	Rekvisiitta, nuket	33,33 % Jännitys 33,33 % Hauska	100 %
Varjoteatteri	Varjot	83,33 % Jännitys 16,67 % Hauska	100 %
Lasten kanssa yhteinen teatteri	Nuket ja niillä leikkiminen	50 % Ilo 16,67 % negatiivisuus	100 %

Taulukon 10 analyysistä nähdään, että mukaviksi asioiksi nukketeatteriesityksissä koetaan kyseiselle menetelmälle olevat ominaispiirteet, esimerkiksi varjot, jotka ovat varjoteatterin ydin. Selvästi voimakkain tunteiden välittäjä oli varjoteatteri. Kaikki menetelmät koettiin yhtä kiinnostaviksi.

Taulukko 11 Yhteenveto itsearviointin analysoinnista

Arvioitava kohde	Pöytäteatteri	Varjoteatteri	Yhteinen nukketeatteri
Tarinan valinta ja perehtyminen	<i>Rukkanen</i> oli onnistunut valinta	<i>Kolme pukkia</i> oli hyvin toteuttavissa varjoteatterissa	<i>Orava Heiluhäntä</i> oli epäonnistunut valinta lasten kanssa yhdessä esitettynä epätasaisen rooliin vuoksi
Nukketeatterin esitysmuoto/ menetelmä	Pöytäteatteri oli hyvä valinta aloittavalle nukettajalle	Varjoteatteri oli mainio valinta, asetti sopivasti esittäjälle haasteita ja toi kohdeyleisölle suuria tunne-elämyksiä	Pöytäteatteri oli lasten oma valinta menetelmäksi. Sopii hyvin yhdessä toteutettavaksi, mutta vaatii ohjeistusta ja harjoittelua ennakoon
Nuket ja lavasteet	Nuket ja lavasteet olivat valmiit materiaalit, joten olivat sopivat	Varjot ja lavaste olivat tunnistettavat, sopivat hyvin esitykseen	Nuket ja lavasteet olivat valmiista materiaalista, olivat hyvät
Musiikki- ja äänimaailma	Äänenmuutokset ja tehosteäänit onnistuivat hyvin	Äänenmuutokset ja tehosteäänit onnistuivat hyvin	Luin tarinan kertojan roolissa, ei ollut äänenmuutoksia tai tehosteäänä
Valot ja Näyttämö	Valaistus unohtui	Onnistunut valaistus	Onnistunut valaistus
Esityksen suunnittelu ja harjoittelu	Huolella suunniteltu ja harjoiteltu	Hyvin suunniteltu ja harjoiteltu	Suunnittelu ja harjoittelu jäi keskeneräiseksi

Itsearviointin analyysin yhteenvedosta voidaan nähdä, että minun esittämät nukketheateriesitykset olivat onnistuneita mutta lasten kanssa yhdessä toteutettava esitys jäi tavoitteista. Keskenäisyyteen uskon vaikuttavan sen, että lasten kanssa yhdessä toteutettavaan nukketheateriesitykseen löysin vähemmän tietoa ja ohjeistusta. Yhteisen nukketheaterin suunnittelu ja harjoittelu oli puutteellista, mikä vaikeutti esityksen toteuttamista. Pöytäteatterissa ja varjoteatterissa tein hyvin huolellisen suunnittelun ja harjoittelun, jotka ovat esityksen jalkakivi. Huolellinen pohjatyö mahdollisti onnistuneet esitykset.

Osaamiseni nukketheaterinäyttelijänä edistyi pöytäteatterin ja varjoteatterin välillä, sillä varjoteatteri vaati vielä enemmän suunnittelua ja harjoittelua. Lisäksi varjoteatterissa muistin myös valaistuksen, joka auttoi tuomaan lisäjännitystä tunne-elämyksien kokemisessa. Kaikki nukketheateriesitykset edistivät minun osaamistani, ja niiden avulla sain kerättyä tietoa taidoistani ja tehdä kallisarvoista kokemuksellista oppimista.

6.4 Johtopäätökset

Kehittämistyön tulokset ja niiden analysointi kertovat, kuinka mielekäs taidemuoto nukketatteri oli kohderyhmälle. Lasten halukkuus leikkiä nukketatteria eri menetelmillä oli aina ehdottoman toivottua ja mukavien asioiden löytäminen nukketheateriesityksistä oli varsin helppoa. Mielekkääksi ja mukavaksi todettu nukketatteri oli sopiva menetelmä tuomaan oppimiseen moniaistisuutta ja muiden taideohjelmien mahdollisuuksia, jotka varhaisiän musiikkikasvatuksen opetussuunnitelmaan on kirjattu. (TPO, 2017) Baric kirjoittikin monitaiteisen nukketheaterin antavan loistavat mahdollisuudet tutustuttaa lapsi samanaikaisesti useaan eri taiteenlajiin, kuten teatteriin, musiikkiin, sanataiteeseen, kuvataiteeseen ja näin hänessä voidaan herättää kiinnostusta eri taiteenlajeja kohtaan (Baric 2009, 37).

Olen erittäin tyytyväinen tutkimuksissani saamiin tuloksiin ja ennen kaikkea omaan rohkeuteen lähteä oppimaan, kokeilemaan ja uskaltaa lähteä tarjoamaan lapsille jotain aivan uudenlaista. Ruokonen, Rusanen & Välimäki painottavatkin, että taidekasvatuksessa taidekasvattajan omat asenteet, esimerkit ja ohjaamisen taito ovat keskeisiä asioita siinä, millaisia kokemuksia ja tekemistä hän tarjoaa lapsille taiteen parissa (Ruokonen ym. 2009, 5). Nukketheaterinäyttelemisen taidot pääsevät kehittymään vain perehtymällä aiheeseen syvällisesti sekä käytännön kokeilussa, joita olen suorittanut tämän opinnäytetyön aikana.

Kuten jo aiemmin kirjoitin tässä opinnäytetyössä, olen edelleen hyvin hämmästynyt siitä, kuinka vangitseva ja lumoava nukketatteri on. Vaikka esitin elämäni ensimmäistä nukketheateriesitystä, sain esityksessä lumottua lapset mukaan sadun maailmaan, johon lapset aidosti eläytyvät. Vuorovaikutuksen muodostuminen nukan ja lapsen välille oli siten hyvin luonnollisesti syntyvä tapahtuma, kuten myös nukeille puhuminen josta Halme ja Susi kirjoittivat oppaassaan 2018. Minäkin sain kokea jo ensimmäisessä esityksessä sen, kuinka lapsi kesken esityksen huutaa keppinukelleni neuvoja. Silloin vuorovaikutuksen on ollut oltava vahva ja lapsen aidosti eläytyä nukketheaterin maailmaan.

Halusin tutkimuskysymyksilläni selvittää myös nukketeatterin aikaan saamia tunnereaktioita. Kokeemukset ja elämykset ovat juuri niitä asioita, joiden kautta lapsi pääsee tutustumaan erilaisiin tunteisiin, toteaa Jalovaara 2005, 19--96. Minun kehittämistyöni kohderyhmä sai ensikertaa kokea nukketeatteria ja tutustua sen eri menetelmiin, joten uusia elämyksiä oli tarjolla monipuolisesti tunne-elämyksien kokemiseen. Sen vuoksi pidän tutkimuskysymyksiä vastauksia luotettavana, vaikka en lasten kanssa käsitellyt ennakkoon erilaisia tunteita tai niiden nimeämistä. Tuloksissa nousikin esille yleisiä tunteita, kuten mukava, hauska ja jännittävä. Jäin tutkimuksen jälkeen pohtimaan, olisiko lapset osanneet nimetä tunteita monipuolisemmin, jos olisin käsitellyt niiden nimeämistä ja tunteista ennakkoon.

Jokainen nukketeatteriesitys sai aikaan paljon tunteita lapsissa, ja koetut tunteet olivat positiivisia yhtä lukuun ottamatta. Esittämäni tarinat olivat juoneltaan hieman jännittäviä mutta päättyivät aina onnellisesti. Tarinan juoni heijastuikin koettujen tunteiden laadussa. Esimerkiksi surullisia tunteita ei koettu, koska tarinat olivat iloisia. Jatkossa aionkin tietoisesti valita esitettäväksi tarinoita, joissa voidaan kokea vielä enemmän erilaisia tunteita, niin ihmettelyä, iloa kuin hassuttelua.

Itsearviointin tulosten osalta voidaan tulkita, että onnistuin valitsemaan kehittämistyöhön sopiviksi menetelmiksi pöytäteatterin ja varjoteatterin. Itsearviointin tulokset sekä kohderyhmältä kerätyt vastaukset ovat hyvin positiivisia ja kertovat esityksien onnistumisesta. Pöytäteatteri oli aloittelijalle hyvä valinta sen helppouden vuoksi, jota myös Halme ja Susi 2020 ehdottavat oppaassaan. Koska nukkeja, lavasteita, näyttämöjä ja rekvisiittaa on helppoa askarrella pöytäteatteriin, tekee se pöytäteatterille hyvät lähtökohdat. Varjoteatterissa puolestaan pystyin hyödyntämään jo valmiiksi askarreltuja nukkeja ja lavasteita, mikä helpotti varjoteatteriesityksen valmistamista. Varjoteatterin aikaan saamat huikeat korkeat tunne-elämykset sekä sen pelkistetty ja mustavalkoinen esitysmuoto olivat vangitsevat tekijät myös Jorosen tutkimuksessa 2011.

Pöytä- ja varjoteatteri antoivat merkittävää tietoa minun osaamisestani nukketeatterinäyttelijänä, ja taitojen kehittymisestä. Runsaiten kokemuksellista oppimista tarjosi lasten kanssa yhdessä toteutettava nukketeatteriesitys, jonka tulokset jäivät tavoitteista. Osallistava nukketeatteri, sen ohjaaminen ja hallinta tarvitsevat minulta vielä lisää osaamista, johon minun täytyy etsiä lisää tietoa, jotta pystyn jatkossa työstämään lasten kanssa paremmin yhteisiä nukketeatteriesityksiä.

Kehittämistyö ja tutkimuskysymykset antoivat minulle vastaukset niihin asioihin, jotka halusin tässä opinnäytetyössä selvittää. Tämän opinnäytetyön tuloksista voidaan tulkita, että olin perehtynyt hyvin ja monipuolisesti nukketeatterin lähdeaineistoon, jonka avulla valmistuivat kolme nukketeatteriesitystä eri menetelmillä.

7 POHDINTA

Matka nukketeatterin maailmaan on nyt saatu käyntiin, monta mäkeä on kuljettu ylöspäin tutkien vanhoja ja uusia reittiohjeita. Tutkittavaa ja opittavaa riittää vielä, mutta monen kysymyksen ja ihmetyksen vastaukset ovat jo löytyneet reitin varrelta. Tämän matkan tarkoitus oli kehittää omaa osaamistani nukketeatterinäyttelijänä, ja tankattuani tietoa alkumatkan pysäkeiltä pääsin matkalla jo kokeilemaan taitojen kokeilemista käytännössä. Matkalla sain tutustua myös nukketeatterin vaikuttavuuteen esimerkiksi tunnekasvatuksen edistäjänä, joka oli tämän matkan toinen tavoiteltu pysäkki.

Onnistuneen matkan nukketeatterin maailmaan takaisivat runsaat ja monipuoliset lähteet, joissa perehdyin jo aiemmin julkaistuun kirjallisuuteen (Baric, Arasmo & Alopaeus 1992) sekä uudempiin nukketeatterin oppaisiin (Susi & Halme 2018, 2020). Aiheeseen löytyi runsaasti tietoa ja materiaalia, joista yritin poimia tärkeimmät ja johdonmukaisimmat. Onnistuneen oppimatkan nukketeatterin maailmaan takasi laadukas materiaali, sillä olihan käytössäni askartelua vaille valmis esitystarinakirja sekä nuket ja lavasteet (Baric, Esitys alkaa! 2002). Voinkin suositella aloitteleville nukketeatterinäyttelijöille, että kannattaa hyödyntää mahdollisuuksien mukaan valmista, jo olemassa olevaa materiaalia. Silloin voi aloittaa suoraan harjoittelemaan valmista tarinaa valmiiksi suunnitetuilla nukeilla ja lavasteilla. Rima uuden taidon aloittamiselle on tuolloin sopivalla korkeudella.

Nukketeatterinäyttelemisen taidon kartuttaminen oli minulle tärkeä asia, sillä vaikka nukketeatterin suosio on Tawast (2013) tutkimuksen mukaan kasvamassa, ei nukketeatteri ole löytänyt tietänsä tänne pohjoisen suomen pieniin kaupunkeihin. Olisi toivottavaa, että kiertävät nukketeatterit ja kaupunkien kulttuuritoimikunnat tekisivät enemmän yhteistyötä. Tällä hetkellä vallitseva pandemia tilanne estää kiertävän teatterin toiminnan, mutta näen siinä tulevaisuudessa hyvän kehittämisen kohteen. Silloin nukketeatteria saataisiin enemmän tietoiutiseen ja se saisi taidemuotona lisää tunnettavuutta. Nukketeatterivierailut varsinkin pienissä maalaiskaupungeissa toisivat paljon kaivattua vaihtelua taidekasvatukseen, lapset varmasti nauttivat siitä päiväkodeissa kuin kouluissakin.

Opinnäytetyön kehittämistyön tulokset osoittavat, että nukketeatteri taidemuotona sopii erinomaisesti käytettäväksi varhaisiän musiikkikasvatuksen opetuksessa. Nukketeatterissa on käytettävissä monenlaisia mahdollisuuksia niin pedagogisesti kuin taiteentuojana. Sen avulla voidaan esimerkiksi kasvattaa, ohjata, neuvoa ja tehdä asioita lapselle ymmärrettäväksi. Myös nukketeatterin erilaiset menetelmät tuovat ainutlaatuisia hetkiä taidekasvatuksessa, sillä niiden kautta lapsi saa kokea sellaisia taide-elämyksiä, joita hän ei voi muualla kokea. Nukketeatteria voidaan hyödyntää kaikenikäisillä, taidemuoto ei ole vain lapsia varten kehitetty.

Myös perehtyminen taide- ja tunnekasvatukseen varhaisiänkasvatuksessa oli merkittävä ja kannattava tutkimuskohde, ja osoitti taiteen merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Taidekasvatuksen uranuurtaja Inkeri Ruokonen vakuutti minut monissa kirjoituksissaan siitä, että taidekasvattajan monipuolinen osaaminen ja ammattitaito ovat avain taiteen ihmeelliseen maailmaan. Taidekasvattajan omat asenteet, esimerkit ja ohjaamisen taito ovat Ruokosen mukaan ne keinot, joilla yhteiset taide-

oppimiset tapahtuvat. Tämä kehittämistyö osoittaa, että oman osaamisen, ohjaamisen ja ammattitaidon kehittäminen taiteen parissa kannatti enemmän kuin osasin odottaa. Niin paljon nämä muutamat nukketeatteriesitykset pystyivät antamaan jo nyt, niin minulle kuin lapsille.

Olen tyytyväinen opinnäytetyöhön tuomaan ammatillisen osaamisen kehittymiseen ja siitä saamiin tuloksiin, joissa mielestäni opinnäytetyön tavoitteet täyttyivät hyvin. Kuten jo aiemmin kirjoitin, koen saaneeni kerättyä riittävästi tietoa nukketeatterista ja sen eri menetelmistä, sillä sen vuoksi pystyin esittämään erilaisia nukketeatterinäytöksiä ja ohjaamaan osallistavan esityksen yhdessä lasten kanssa. Lasten lumoutuminen nukketeatteriesityksiin oli ainutlaatuinen kokemus myös minulle, sillä nuket kykenevät vangitsemaan lapsen aidosti sadun maailmaan. Esityksien aikana suoritettu havainnointi lapsissa yllätti minut täysin, kuinka kommentteja saattoi tulla kesken esityksen ja heidän ilmeensä sekä eleet viestivät minulle paljon. Lapset ovat aito kohderyhmä, jotka eivät peittele tunteitansa. Sen vuoksi olen erittäin iloinen nähtyäni sen suuren innostumisen ja ilon, jonka pystyin heille tarjoamaan nukketeatterin avulla.

Tämän opinnäytetyön kohderyhmänä toimi Pyhäjärven 5- vuotiaiden muskariryhmä, johon osallistui 6 lasta. Tutkimuskysymyksillä kerätty aineisto jäi sen vuoksi suppeaksi. Päädyin valitsemaan tutkimukseen vain yhden kohderyhmän, sillä esitykset eri paikkakunnilla olisivat saaneet erilaiset lähtökohdat jo opetustilojen puolesta. Nyt tutkimuksen jo suoritettua olen tullut siihen ajatukseen, ettei erilainen opetustila olisi vaikuttanut tutkimuksessa saatuihin tuloksiin. Lapset uppoutuivat nukketeatterin maailmaan aina niin syvästi, etteivät he kiinnitä huomioita siinä hetkessä muuhun ympäristöön. Lisäksi tässä tutkimuksessa kokeilin 3 eri nukketeatterin menetelmää. Olisivatko tulokset olleet erilaisia, jos olisin toteuttanut vielä esimerkiksi sormi- ja käsinukkenukke esityksiä. Koska tutkimuksen otos on niin pieni kauttaaltaan, ei tuloksia voida yleistää. Tutkimuksen tulokset ovat kuitenkin yhdenvertaisia lähdeaineiston tutkimustulosten kanssa, mikä antaa tämän opinnäytetyön tuloksille luotettavuutta.

Kehittämistyön käytännönsuudesta voidaan tulkita, että ei tarvitse olla alan ammattilainen toteuttaakseen nukketeatteriesityksiä. Syvälinen perehtyminen aihepiiriin ja tiedon soveltaminen käytäntöön sekä toiminnallinen harjoittelu riittävät hyvin. Toiminnallinen kehittämistyö opetti minulle, että yksikin nukketeatteriesitys vaatii paljon aikaa esittäjältä, koska nukketeatteriesitys koostuu useasta eri vaiheesta. Lisäksi perehtyminen ja harjoittelu nukketeatterin eri menetelmiin vaatii myös oman aikansa. Olen kuitenkin sitä mieltä, että kannattaa välillä varata aikaa nukketeatterinäytöksien toteutukseen, sillä ne antavat niin paljon lapsille kuin itse esittäjälle. Kehittämistyössä oli tärkeää kokeilla erilaisia nukketeatterin menetelmiä, sillä ne vaativat tekijältä erilaista osaamista ja valmisteluja sekä niiden tuoma ainutlaatuisuus tuo lapsille erilaisia elämyksiä.

Opinnäytetyön käytännönsuuden aikana aloin pohtia, miksi minulla ei ole ollut osaamista nukketeatterinäyttelijänä, vaikka olen varhaisiän musiikkikasvatukseen erikoistunut musiikkipedagogi. Musiikkipedagogin opintojen aikana ei koskaan ollut nukketeatteri taidemuotona ja sen käyttäminen esillä millään tavoin. Opintojen jälkeen suoritin vielä varhaisiän musiikkikasvatuksen erikoistumisopinnot, ja ei edes siellä ollut koskaan puhetta nukketeatterista. Tämän työn suoritettua ihmettelen, miksi asia on näin, koska opetussuunnitelmat varhaisiän musiikkikasvatuksen osalta painottavat tutustuttamaan lapsia myös muihin taidealoihin ja tarjoamaan taiteen avulla kokemuksia ja elämyksiä.

Nukketeatteri on monisatavuotinen taidemuoto ja se mahdollistaa samanaikaisesti monen taidemuodon käyttämisen. Kaikki tutkimukset ja tulokset, joita esittelin tämän työn aikana sekä tämän opinnäytetyön tulokset kertovat, kuinka ainutlaatuinen ja elämyksellinen taidemuoto nukketeatteri on. Sen vuoksi toivon, että nukketeatteri saisi enemmän näkyvyyttä ja siihen tutustuttaisiin jo kulttuuri- ja taidealan opiskeluaikoina.

Opinnäytetyö oli minulle tärkeä ja kallisarvoinen kehittämistyö. Pystyin kehittämään omaa ammatillista osaamista ja hankkimaan itselle kauan kaivatun puuttuvan taidemuodon osaamisen, josta olin pitkään haaveillut. Jos en olisi nyt perehtynyt nukketeatteriin tämän opinnäytetyön aikana, en osaa arvioida missä muussa yhteydessä olisin voinut innostua omatoimisesti hankkimaan nukketeatteri-osaamista. Koulutusta ja kursseja olisi hyvä olla tarjolla nukketeatterinäyttelemiseen enemmän. Lisäksi taidealoilla olisi hyvä olla ammattiopinnoissa enemmän tutustumista muita taidealoja kohtaan. Kehitettävää nukketeatterialan osaamisessa ja tarjonnassa Suomessa on vielä paljon, mutta toivotaan alalle lisää ammattiosaajia, kouluttajia jotta kaikilla olisi mahdollisuus päästä sitä kokemaan.

LÄHTEET

- Aaltonen, H. (toim.) 2002. Näkökulmia nukketeatteriin, ajatuksia ja kokemuksia nuken pedagogisesta käytöstä. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaali.
- Arasmo, A, & Alopaeus, E 1992. Nukketeatteri - opas elävään opetukseen. Tampere: Weilin & Göös, Tammerpaino Oy.
- Baric, Maija 1996. Nukketeatteria! Jyväskylä: Mannerheimin lastensuojeluliitto, Gummerrus kirjapaino Oy
- Baric, Maija 2009. Nukketeatteri taidekasvatuksen ja leikin välineenä. Teoksessa: Ruokonen, I., Ruusanen, S., Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Cacciatore, R 2007. Aggression portaat, opetusmateriaali kouluille. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 17.1.2021
- Dubská, Alice. How most historians divide the history of Czech puppet theater? Saatavilla verkossa www.marionettes.cz Viitattu 18.1.2021
- Dunn, J 2004. Children`s Friendships. The beginnings of Intimacy. Malden: Blackwell Publishing.
- Halme, Roosa ja Susi, Maija, 2020. Vuorovaikutteinen nukketeatteri lasten ja nuorten tunnetaitojen edistäjänä. Saatavilla verkossa: https://auraofpuppets.com/hallinta/wp-content/uploads/2020/06/Vuorovaikutteinen_nukketeatteri_L_JNTE_11_5_web.pdf Viitattu 2.12.2020
- HALME, ROOSA, ja MARJA SUSI, 2018. Kohtaamisia nukketeatterin keinoin. Saatavilla: http://auraofpuppets.com/hallinta/wp-content/uploads/2018/01/KohtaamisiaNK_screen.pdf. Viitattu 2.12.2020
- Hirsjärvi Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara Paula 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 15–16 painos.
- Ikonen, M 2006. Teoksessa: Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Karila K, Alasuutari M, Hännikäinen M, Nummenmaa A, Rasku-Puttonen H (toim.). Kasvatusvuorovaikutus Gummerrus kirjapaino oy.
- Jalovaara, Esko 2005. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Pilot-kustannus Oy.
- Jokilaaksojen musiikkiopisto, 2018. Opetussuunnitelma, taiteen perusopetuksen musiikin laaja oppimäärä.
- Joronen, Heli 2011. Iloa Nukketeatterista, nukketeatteritoiminnan elvyttäminen Mannerheimin lastensuojeluliiton hoitotyössä. Opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu.
- Kauppila, R 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot, vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kempainen, Pertti 2000. Tarinoiden maailmat. Vantaa: Kannustusvalmennus P & K Oy.
- Lehtonen, Suvi-Maaria. Nukketeatterielämää päiväkodissa. Taidekasvatus ja kasvatustaidetta. Nukketeatteri lehti, julkaistu 1/2019. Viitattu 15.12.2020
- Luukkala, Marika 2018. Musiikin varhaiskasvatuksen käsikirja musiikkimatkailejoille. Helsinki: Suomen Musiikkimatka Oy.
- Nowicki, Q & Duke, M 1989. A measure of non-verbal social processing ability in children between the ages 6 & 10. Paper presented at the meeting of the American psychological review. June 12.

Nukketeatteri selvitys, projektipäällikkö Marjut Tawast. Helsinki: Suomen Unima r.y. 2013. Saatavilla verkkojulkaisu: <https://unimafinlandtiedostot.files.wordpress.com/2015/03/nukketeatteriselvitys.pdf>
Viitattu 3.12.2020

Opetushallitus, 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki: Punamusta oy 2019.

Opetushallitus, 2021. Tunteesta tunteeseen, ihmismielen tarina kuvin ja sanoin. Saatavana verkossa: <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen>. Viitattu 21.2.2021

Pentikäinen, L 2006. Kuvataidekasvatuksen poluilla, teoksessa Lapsi ja taide. Helsinki: Cultura Oy.

Piispanen, Ulla 2019. Muskarisoppa, reseptejä varhaisiän musiikkikasvatukseen. Latvia: Lasten keskus ja kirjapaja Oy.

Pikkarainen, Satu 2021. Kuva 1, pöytäteatteriesitys, rukkanen. Valokuva. 20.1.2021. Pyhäjärvi. Satu Pikkaraisen kokoelmat

Pikkarainen, Satu 2021. Kuva 2, Varjoteatteri näyttämö. Valokuva. 2.2.2021. Pyhäjärvi. Satu Pikkaraisen kokoelmat.

Pikkarainen, Satu 2021. KUVA 3, Nukketeatteriesitys lasten kanssa. Valokuva. 23.1.2021. Pyhäjärvi. Satu Pikkaraisen kokoelmat.

ROIHA, Juha 2017. Nukketeatterin juuret ovat vahvasti uskonnossa ja politiikassa - nukke saattoi arvostella vallanpitäjiä rauhassa. Saatavilla verkossa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/04/05/nukke-teatterin-juuret-ovat-vahvasti-uskonnossa-ja-politiikassa-a-nukke-saattoi>

Ruokonen, Inkeri 2006. Taide lapsen elämänilmauksena, musiikin näkökulma. Teoksessa: Lapsi ja taide. Helsinki: Cultura Oy.

Ruokonen, Inkeri 2020. Varhaiskasvatuksen taidekasvatus. Leikkiä, lumousta, oppimista ja hyvää elämää. Helsinki: Print line Helsinki Oy.

Seeskari, D 2006. Taide lasten terapiassa, teoksessa Lapsi ja Taide. Helsinki: Cultura Oy.

Toren, B 2000. Käsi nuken sydämellä, käsinukke pedagogisena välineenä. Tampere, tammerpaino oy.

Tuomi, J & Sarajärvi A, 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerrus kirjapaino oy.

Vilkka, Hanna & Airaksinen Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ylönen, H 2000. Loihditut linnut, satujen merkitys lapselle. Tampere: Tammerpaino oy.

Webster- Stratton, C 2003. How to promote children`s social and emotional competence? London: SAGE Publications.